

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij Povijesti i Hrvatskog jezika i književnosti

Dino Bajamić

Razvoj hrvatske vojske od 1990. do 1995. godine

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Ivan Balta

Osijek, 2015.

SAŽETAK

Ovaj diplomski rad prikazuje razvoj Hrvatske vojske od 1990. godine do 1995. godine. Pisati o razvoju hrvatske oružane u ovom vremenskom periodu zapravo je pisanje o Domovinskom ratu i nastanku prvih slabo naoružanih postrojbi koje su postale temeljem nastanka Hrvatske vojske. Početkom 1990. godine hrvatska vlast pokreće pravne mehanizme s ciljem osnivanja prvih postrojbi pod zapovjedništvom hrvatske vlasti. U vrijeme kada izbija oružana pobuna srpskog stanovništva na teritoriju Hrvatske već je pokrenut tečaj Prvi hrvatski redarstvenik koji postaje temelj za osnivanje postrojbi Ministarstva unutarnjih poslova. Pod okriljem MUP-a RH osnovane su jedinice za posebne namjene, a upravo te postrojbe postaju temeljem Zbora narodne garde, prethodnice Hrvatske vojske. U vremenu kada je sve izraženija srpska pobuna snage ZNG i dobrovoljci jedina su snaga koja borbeno djeluje. Otvorenom agresijom JNA na Hrvatsku, hrvatsko političko vodstvo donosi odluku o osnivanju Hrvatske vojske. Hrvatska vojska 1991. godine provodi obrambene zadatke. Godine 1992. HV sudjeluje u prvim oslobodilačkim akcijama na jugu Republike Hrvatske i sudjeluje u borbama na području Bosne i Hercegovine. Cijelo vrijeme rata Hrvatska vojska provodi reforme i usavršava svoja znanja. Godine 1994. Hrvatska vojska provodi oslobodilačke operacije „Maslenica“ i „Medački džep“. Cijelu 1994. godinu Hrvatska vojska provodi u pripremanju za izvršavanje završnih operacija u Domovinskom ratu, gardijske brigade popunjavaju se ljudstvom i novom tehnikom. Operacijom Bljesak oslobođeno je područje zapadne Slavonije i to je bilo zadnje upozorenje pobunjenim Srbima. Krajem 1994. godine počinje pokretanje završnih operacija na Dinari s ciljem okruživanja i iscrpljivanja neprijatelja, a sve završava operacijom „Oluja“. Hrvatska vojska bila je jedan od važnih čimbenika koji je prekinuo rat u Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: Hrvatska vojska, Ministarstvo unutarnjih poslova, Zbor narodne garde, Domovinski rat

SAŽETAK.....	1
1. UVOD	4
2. ULOGA JNA I TO U RATU PROTIV HRVATSKE.....	5
2.1. JNA i TO	5
2.2. TO SR Hrvatske	8
3. RAZVOJ HRVATSKE VOJSKE I VOJNE OPERACIJE U PRVOJ FAZI RATA.....	10
3.1. Strategija JNA	10
3.2. Značajke razvoja Hrvatske vojske i vojnih operacija u prvoj fazi rata.....	10
3.3. Nastanak postrojbi u sklopu Ministarstva unutarnjih poslova RH	12
3.3.1. Prvi hrvatski redarstvenik.....	12
3.3.2. Postrojbe za posebne namjene hrvatske policije	13
3.3.3. Antiteroristička jedinica Lučko	14
3.3.4. Jedinica za posebne zadatke MUP-a RH Rakitje	14
3.3.5. Zbor narodne garde.....	15
3.4. Hrvatska vojska	16
3.4.1. Hrvatska vojska do Sarajevskog primirja.....	16
3.4.2. Specijalne postrojbe GS HV.....	18
3.4.3. Hrvatsko zrakoplovstvo 1991. godine	19
3.4.4. Hrvatska ratna mornarica	20
3.5. Bojišta.....	21
3.5.1. Nastanak bojišta i podjela.....	21
3.5.2. Istočnoslavonsko bojište.....	21
3.5.3. Zapadnoslavonsko bojište	22
3.5.4. Banovinsko – pokupsko bojište.....	24
3.5.5. Karlovačko – kordunsko bojište	24
3.5.6. Ličko bojište	25
3.5.7. Bojište sjeverne i srednje Dalmacije	25
3.5.8. Južno bojište	26
3.6. HV u vrijeme potpisivanja Sarajevskog primirja	26
4. RAZVOJ HRVATSKE VOJSKE I VOJNE OPERACIJE U DRUGOJ FAZI RATA	27
4.1. Stanje u Hrvatskoj	27
4.2. Promjene u HV-u od 1992. godine do 1995. godine	28
4.3. Stvaranje Hrvatskog ratnog zrakoplovstva.....	29
4.4. Nastanak 1. gardijskog zbora i gardijskih brigada	30

4.4.1.	Prvi hrvatski gardijski zbor	30
4.4.2.	Prvi hrvatski gardijski zdug	30
4.4.3.	Prva gardijska brigada „Tigrovi“	31
4.4.4.	Druga gardijska brigada „Gromovi“	31
4.4.5.	Treća gardijska brigada „Kune“	32
4.4.6.	Četvrta gardijska brigada „Pauci“	32
4.4.7.	Peta gardijska brigada „Sokolovi“	32
4.4.8.	Sedma gardijska brigada „Pume“	33
4.4.9.	Deveta gardijska brigada „Vukovi“	33
4.5.	Operacije Hrvatske vojske od 1992. godine do 1995. godine	33
4.5.1.	Južno bojište	33
4.5.2.	Bosanska Posavina	34
4.5.3.	Vojno –redarstvena operacija „Gusar“ (Maslenica)	35
4.5.4.	„Medački džep“	36
4.5.5.	Angažman Hrvatske vojske u bošnjačko – hrvatskom sukobu 1993. godine	37
4.5.6.	Vojno-redarstvena operacija „Bljesak“	37
4.6.	Zakon o službi u oružanim snagama Republike Hrvatske	38
5.	RAZVOJ HRVATSKE VOJSKE I VOJNE OPERACIJE U ZAVRŠNOJ FAZI RATA	40
	Vojna strategija neprijatelja	40
5.1.	Značajke provedbe završnih operacija i razvoja Hrvatske vojske	40
5.2.	Vojno-redarstvena operacija „Oluja“	41
5.2.1.	„Zima '94.“	41
5.2.2.	„Skok-1“	42
5.2.3.	„Skok-2“	42
5.2.4.	„Ljeto-95.“	42
5.2.5.	„Oluja“	43
5.2.6.	Operacije HV-a i HVO-a „Maestral“ i „Južni potez“	46
6.	ZAKLJUČAK	47
7.	POPIS LITERATURE	48

1. UVOD

Prvo poglavlje diplomskog rada prikazuje stanje u Jugoslavenskoj narodnoj armiji i Teritorijalnoj obrani u osamdesetim godinama dvadesetog stoljeća. Prikazuje kako je JNA od narodne vojske postala vojska u službi velikosrpske politike i upravo je ta velika oružana sila postala glavni oslonac srpske politike u ratovima na području Jugoslavije. Također prikazan je sustav funkcioniranja Teritorijalne obrane, odnos političkog i vojnog vrha prema sustavu TO. Razoružanje TO bilo je od pokretača osnivanja postrojbi novo izabrane demokratske vlasti u Hrvatskoj.

Drugo poglavlje diplomskog rada prikazuje strategiju agresora i hrvatske politike u vremenskom razdoblju od pokretanja tečaja Prvi hrvatski redarstvenik do potpisivanja Sarajevskog primirja 2. siječnja 1992. godine. U tom vremenskom razdoblju hrvatska vlast osniva prve profesionalne jedinice pod upravom Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, ali dolazi do osnivanja velikog broja pričuvnih postrojbi. Otvorenom agresijom JNA na Hrvatsku osniva se Hrvatska vojska. U tom razdoblju Hrvatska vojska uglavnom provodi obrambene akcije, stabilizira bojišnicu, ali i pokreće prve oslobodilačke akcije na području zapadne Slavonije.

Treće poglavlje obuhvaća vremensko razdoblje od potpisivanja Sarajevskog primirja do vojno redarstvene operacije „Bljesak“. Hrvatska vojska 1992. godine vodi uspješne operacije na Južnom bojištu, ali i neuspješna borbena djelovanja u bosanskoj Posavini. Osnivaju se profesionalne postrojbe HV-a, gardijske motorizirane brigade, koje čine udarnu silu Hrvatske vojske. U ovom vremenskom razdoblju vrši se intenzivna obuka hrvatskih snaga i priprema za završne operacije HV-a. Hrvatska vojska pokreće uspješne oslobodilačke akcije „Maslenica“, „Džep“ i „Bljesak“.

Završno poglavlje je poglavlje o vojno redarstvenoj operaciji „Oluja“. Hrvatska vojska u tom razdoblju postaje respektabilna vojna sila koja cijelu svoju strategiju bazira na pripremanju i izvršavanju operacija koje će osloboditi cijeli teritorij Republike Hrvatske, osim područja istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema. U tom poglavlju opisane su vojne operacije Hrvatske vojske koje su prethodile „Oluji“, ali i operacije nakon „Oluje“ koje su rezultirale prekidom rata u susjednoj Bosni i Hercegovini.

2. ULOGA JNA I TO U RATU PROTIV HRVATSKE

2.1. JNA i TO

Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije iz 1974. godine oružane snage SFRJ podijelio je na dvije ravnopravne komponente: Jugoslavensku narodnu armiju i Teritorijalnu obranu. JNA je predstavljala saveznu operativnu vojsku pod zapovjedništvom Generalštaba, dok je TO bila nacionalno-teritorijalna vojska organizirana na razini republike, odnosno pokrajine. TO se upravljalo dvjema linijama, prvo republički organi, a potom veza sa savezним organima. Ravnopravnost i jedinstvo JNA i TO očitavali su se kroz jedinstveno osposobljavanje, opremanje i upotrebu u slučaju izvanjske intervencije. Ustavna zadaća bila im je obrana zemlje i zaštita ustavnopravnog poretka. Razlika između JNA i TO bila je ogromna. JNA je bila savezna vojska čiji je zadatak bio onemogućiti strategijsko iznenađenje neke od susjednih država i omogućiti prelazak SFRJ na ratno stanje. TO je bila definirana kao najširi oblik organiziranja građana za oružanu borbu. TO je u mirnodopskim vremenima imala tek malu jezgru po raznim štabovima, od općina, zajednica općina i pokrajina sve do republika.¹

JNA je bila organizirana u grane, rodove i službe koje su bile stalnog ili privremenog sastava. Ovisno o zadaći JNA se dijelila na taktičke, operativne ili strategijske jedinice. Najmanja taktička jedinica bila je četa ili baterija (ako je dio artiljerijske potpore), zatim slijede odred, bataljun ili divizijon, eskadrila, flotila, puk, brigada i na kraju divizija kao najviša taktička jedinica. Operativna jedinica bila je korpus, Flota ili VPS. Sa strategijske razine rukovođenje i upravljanje činile su vojne oblasti, Vojno-pomorska oblast i Ratno vazduhoplovstvo i protivvazдушna obrana. Strategijska skupina sastojala se od nekoliko korpusa i drugih operativnih sustava, samostalnih taktičkih jedinica JNA i partizanskih divizija, jedinica TO dvije ili više republika i pridodanih jedinica. Strategijska skupina na Jadranskom pomorskom vojištu sastojala se od Flote, vojnopomorskih sektora, jedinica Kopnene vojske i TO.²

Do 1988. godine SFRJ je bila podijeljena na šest armija i armijskih oblasti koje su se većinom podudarale s republičkim granicama. Prva armija imala je sjedište u Beogradu i

¹ Rajko Rakić (dalje Rakić), Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu 1991. – 1995., Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Oružane snage RH: Hrvatsko vojno učilište „Petar Zrinski“, Zagreb 2009. str. 38., Ante Nazor, Ivan Brigović, (dalje Nazor, Brigović) Zapovjedni vrh JNA: siječanj 1990. – svibanj 1992., Ministarstvo obrane Republike Hrvatske: Memorijalni dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb 2010. str. 169., Martin Špegelj (dalje Špegelj), Sjećanja vojnika, Znanje, Zagreb 2010. str. 71.

² Nazor, Brigović, Zapovjedni vrh JNA, str. 169.

nalazila se na području sjeverne Socijalističke republike Srbije i području Socijalističke autonomne pokrajine Vojvodine. Druga armija imala je sjedište u Nišu i nalazila se na području južne SR Srbija i Socijalističke autonomne pokrajine Kosova. Treća armija imala je sjedište u Skoplju i nalazila se na području Socijalističke Republike Makedonije. Peta armija imala je sjedište u Zagrebu i nalazila se na području Socijalističke Republike Hrvatske. Sedma armija imala je sjedište u Sarajevu i nalazila se na području Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine. Deveta armija imala je sjedište u Ljubljani i nalazila se na području Socijalističke Republike Slovenije. Drugi korpus imao je sjedište u Titogradu i nalazio se na području Socijalističke Republike Crne Gore. Primorsko-pomorska vojna oblast sa sjedištem u Splitu nalazila se na području jadranske obale. Kopnena vojska kao najbrojnija komponenta JNA bila je organizirana uglavnom u divizije pukovskog sastava.³

Što se tiče TO, do 1988. godine TO je bila pod republičkom upravom, ali promjenom Zakona o narodnoj obrani izvučena je iz ingerencije republičkih štabova i podvrgnuta štabu Vrhovne komande. Ovakav potez za cilj je imao brzo oduzimanje oružja TO republika i pokrajina i stavljanje pod kontrolu JNA. Vojna organizacija, oružje i oprema TO SR Hrvatske su tako došli pod kontrolu pobunjenog srpskog stanovništva i poslužili im za ustroj njihovih postrojbi.⁴

Od 1987. godine u JNA se počinju događati dezintegracijski procesi, koji također jačaju i u zemlji koja je sve više opterećena krizom. Ekonomska kriza koja je eskalirala, unatoč svim pokušajima savezne vlade da zaustavi krizu, odrazila se i na JNA čija se društvena uloga i priroda mijenja. Branko Mamula koja je postao savezni sekretar za narodnu obranu, započeo je preobražaj JNA u velikosrpsku oružanu silu. Omogućeno je preoblikovanje JNA iz oružane sile koja je u službi obrane teritorijalnog integriteta i suvereniteta državne zajednice naroda u vojsku na službi oligarhijskom sustavu vlasti. Časnički kadar postupno se srbizira, a u vojnoj doktrini sve se više napušta mogućnost agresije s Istoka i uglavnom se razrađuje strategija obrane od strane zapadnih zemalja. Raspadom SFRJ, JNA postaje oružana sila vojske Srbije i Crne Gore⁵

Admiral Branko Mamula i vojni vrh JNA osmislili su novu teritorijalnu organizaciju pod nazivom „Jedinstvo“. Najveći problem za vojni vrh JNA predstavljala je koncepcija Teritorijalne obrane, jer je vojni vrh strahovao da neke republike ne bi svoje TO pretvorile u

³ Rakić, Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu, str. 39, Nazor, Brigović, Zapovjedni vrh JNA, str. 169.

⁴ Rakić, Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu, str. 39, 41

⁵ Marinko Ogorec, Vojna sila bivše Jugoslavije, Otokar Keršovani, Rijeka, 2001. str. 118. – 121.

vlastite oružane snage. Cijelo prostor Jugoslavije zamišljeno je kao ratište kroz koje bi se trebalo ostvariti jedinstvo oružanih snaga na ratištu, jedinstvo oružane borbe i jedinstvo zapovijedanja oružanim snagama. Brojnim vojnim vježbama koje je izvodila, JNA je htjela ukazati na nedostatke i mane postojećeg obrambenog sustava. Njihov glavni cilj bio je napasti koncepciju TO i republike i njihova prava vezana uz TO. Vojni vrh JNA predlaže da se vojišta uvedu kao strateške razine zapovijedanja. Za promjene se lobiralo i kod saveznih i republičkih tijela. Predlagano je osnivanje vojišta, to jest da združivanje dviju ili triju armija u jedno vojište. Godine 1986. Predsjedništvo SFRJ donosi odluku kojom su u ratnom rješenju republički i pokrajinski stožeri TO stavljeni pod kontrolu vojišta, a postrojbe TO pod zapovjedništvo korpusa.⁶

Novom organizacijom JNA dolazi do prijelaza s divizija i pukovnija na korpuse i brigade. Preko zapovjedništva vojišta JNA je preuzela kontrolu nad TO. Ovdje se radilo o rješenju u slučaju ratu, ali zapravo se odnosilo i na vrijeme u miru. Najveći dio JNA, Kopnena vojska, po planu „Jedinstvo“ organizirana je u tri vojne oblasti koje su preuzele zapovijedanje postrojbama JNA od dotadašnjih zapovjedništva armija i Titogradskog korpusa. Tim potezima vojnog vrha, JNA je prešla na vojišni sustav. Nastala je prva vojna oblast, spajanjem 1. i 7. armije, sa sjedištem u Beogradu, treća vojna oblast sa sjedištem u Skoplju nastala je spajanjem 2. i 3. armije i Titogradskog korpusa i peta vojna oblast sa sjedištem u Zagrebu nastala je spajanjem 5. i 9. armije.⁷

Ratno zrakoplovstvo i Protuzračna obrana na novu su organizaciju prešli 1986. godine, kada su osnovana tri nova korpusa kao potpora novim vojištima. Vojno pomorska oblast zadržala je postojeću organizaciju i sjedište joj je ostalo u Splitu.⁸

Osim teritorijalnih promjena, dolazi i do promjene vojne strategije. JNA se ne priprema za napad izvana nego i za napad iznutra. Mijenja se definicija i zadaća JNA kao dijela oružanih snaga. Zadaća JNA postaje općenarodna obrana i društvena samozaštita, osiguravanje i šticeenje aktualnih i povijesnih interesa svih naroda i narodnosti Jugoslavije. JNA postaje ona sila koja reagira u stanjima kada kontrarevolucionarni napad dovode u pitanje ustavni poredak i

⁶ Davor Marijan (Dalje Marijan), JNA u ratu protiv Republike Hrvatske, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske : Glavni stožer Oružanih snaga Republike Hrvatske: Hrvatsko vojno učilište Petar Zrinski, Zagreb, 2008. str 56. – 58., Davor Marijan (dalje Marijan), Slom Titove armije: Jugoslavenska narodna armija i raspad Jugoslavije: 1987. – 1992. Golden marketing – Tehnička knjiga: Hrvatski institut za povijest, Zagreb 2008. , str. 107. – 109.

⁷ Marijan, JNA u ratu protiv Republike Hrvatske, str. 58. – 59., Marijan, Slom titove armije: Jugoslavenska narodna armija 1987. – 1992., str. 111. – 113.

⁸ Marijan, JNA u ratu protiv Republike Hrvatske, str. 59.

društveno-politički poredak. JNA promovira novi koncept Bitke u prostoru, manevar čiji je cilj iscrpljivanje protivnika i izbjegavanje odlučujuće bitke. Zatvaranje operativnih smjerova bio bi način da se izbjegne bitka, a protivnik natjera na taktički razvoj kako bi se njegov operativni zamah u dubinu neprijatelja rasplinuo i izgubio na snazi. Za uspjeh takve strategije od presudne je važnosti koncentracija snaga na cijeloj dubini ratišta.⁹

Planom „Jedinstvo“ JNA je postigla jedinstvo cijelog prostora Jugoslavije kao ratišta, jedinstvo oružanih snaga, jedinstvo oružane borbe i jedinstvo vođenja i zapovijedanja. Vrhovna komanda Oružanih snaga SFRJ najviša je zapovjedna razina i sastojala se od Predsjedništva SFRJ i Štaba vrhovnog zapovjedništva. Pripremanje i vođenje operacija na vojištima i zapovijedanje svim snagama JNA i TO na vojištu, Vrhovno zapovjedništvo prenijelo je na zapovjedništvo vojišta. Zapovjedništva vojišta bila su podređena saveznom sekretaru za narodnu obranu, na koje je Predsjedništvo u miru prenijelo dio obveza i poslova vođenja i zapovijedanja. Zapovjednici vojišta u ratu bili su neposredno podređeni Predsjedništvu SFRJ, a zapovjedništvima vojišta bili su podređeni zapovjednici TO. Pobuna srpskog stanovništva u Hrvatskoj i intervencija JNA u Sloveniji bila je prilika za JNA da u praksi primijeni nove ideje i promjene i da vidi funkcioniraju li.¹⁰

2.2. TO SR Hrvatske

General Srećko Manola bio je začetnik ostvarivanja koncepcije i formiranja TO SR Hrvatske. Godine 1969. imenovan je prvim zapovjednikom TO SR Hrvatske i za vrijeme svog upravljanja uspio je sačuvati samostalnost TO u skladu s republičkim ustavom. General Mate Bilobrk koji nasljeđuje generala Manolu od TO SR Hrvatske pravi vojsku koja je spremna za teritorijalni gerilski rat. General Augustin Jukić na svim organizacijskim razinama postavlja sposobne ljude, na primjer, načelnik Republičkog štaba bio je visoko obrazovani general Darko Puma. Ostale visoke funkcije također popunjavaju ljudi s najvišim vojnim obrazovanjima. Generala Augustina Jukića nasljeđuje General Martin Špegelj. General Špegelj je na cijelom teritoriju TO SR Hrvatske razvio posebne elitne jedinice čija bi mobilizacija trajala manje od dva sata jer su potrebno naoružanje imali u svojim kućama ili u obližnjim sjedištima općina ili policijskim postajama. Prema nacionalnom sastavu u TO SR Hrvatske Hrvati su činili 84 posto,

⁹ Marijan, JNA u ratu protiv Republike hrvatske, str. 61. 63., Marijan, Slom Titove armije: Jugoslavenska narodna armija i raspad Jugoslavije: 1987. – 1992., str.115. – 120.

¹⁰ Marijan, JNA u ratu protiv Republike Hrvatske, str. 64. – 66.

dok su u oblasnim štabovima Srbi imali 40 posto oficira i građanskih osoba. Ratna tehnika i oprema bila je na potrebnjoj i mogućoj razini, ali nije bilo zrakoplovstva i pomorskih snaga.¹¹

Do kraja 1984. godine TO SR Hrvatske narastao je na broj od 150 000 pripadnika. Pomorske snage su bile razvijene u tri međusobno usklađene komponentne: manevarske snaga naoružane topovima do 45 mm, laka brza plovila naoružana strojnim puškama 12,7 mm i topovima do 20 mm i manji motorni čamci za kontrolu obale naoružani strojnim puškama 7,9 mm. Zrakoplovne snage su imale angažirane tri eskadrile, oko 30 sportskih i poljoprivrednih zrakoplova. Kopnene snage su bile razvrstane u 31 brigadu, 47 samostalnih bataljuna (bojni) i 80 samostalnih satnija. Protuzrakoplovne snage bile su formirane u dvije skupine, jedna u sastavu kopnenih snaga, a druga u sastavu velikih poduzeća. Do 1990. godine snage TO SR Hrvatske narasle su na 200 000 ljudi.¹²

Nakon generala Martina Špegelja, koji postaje zapovjednik Pete vojne oblasti, zapovjednikom TO SR Hrvatske postaje Ilija Borić, Srbin iz Like. Za vrijeme njegova upravljanja TO napuštaju školovani časnici koji bili prisutni u TO duže vremena. Kadrove popunjavaju pripadnici srpske nacionalnosti, dolazi do urušavanja mobilizacijskog sustava i prestanak modernizacije. Iliju Borića zamjenjuje general Zdravko Novoselić, ali na mjesto zapovjednika Štaba dolazi general Miloš Vrančević iz zapadne Slavonije. General Vladimir Božićević koji se izjašnjavao kao komunist i Jugoslaven bio je načelnik Operativnog odjela Štaba TO SR Hrvatske 1990. godine, kada je omogućeno da JNA preuzme naoružanje iz TO SR Hrvatske. Sustav TO je zbog političkih razloga i nepovjerenja isključen iz funkcije; u ožujku i travnju su ukinuti ili reorganizirani općinski i gradski štabovi TO. Republički štab TO ukinut je 12. srpnja 1991. godine. (General Anton Tus navodi da je ovo pogreška koja otežala ustroj vojske i obrane. Smatra da se trebao sačuvati mobilizacijski sustav i ostaviti ljude lojne hrvatskoj vlasti.)¹³

¹¹ Špegelj, Sjećanja ratnika str.75.

¹² Špegelj, Sjećanja vojnika, str. 78.

¹³ Špegelj, Sjećanje vojnika, str. 80 – 81. Anoton Tus (dalje Tus), Rat u Sloveniji i Hrvatskoj do Sarajevsko primirja u Dušan Bilandžić, Rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini: 1991. Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 1999., str. 72. – 73.

3. RAZVOJ HRVATSKE VOJSKE I VOJNE OPERACIJE U PRVOJ FAZI RATA

3.1. Strategija JNA

Strategija jugoslavenskog vojnog i političkog vrha bila je upotreba širokog spektra političkih, diplomatskih, gospodarskih i vojnih pritisaka. Cilj im je bio onemogućiti proces demokratizacije društva u Hrvatskoj uz pomoć niza terorističkih akcija i dizanje pobune protiv legitimno izabrane vlasti u Zagrebu. Cilj pobune bio je prikazati ugroženost srpske manjine u Hrvatskoj. Sve pobunjeničke akcije bile su praćene demonstracijom sile savezne vojske čiji je navodni zadatak bilo uspostavljanje tampon-zona radi sprječavanja etničkih sukoba. Samim širenjem ustaničkih područja širila se i tampon zona. Strategijom tampon-zona bez većih sukoba agresor je uspio na znatnom dijelu hrvatskog teritorija uspostaviti oblik okupacijskog režima. Tek izravnim i neizravnim uključivanjem JNA u borbama oko Osijeka u lipnju i srpnju 1991. godine započinje otvorena agresija na Republiku Hrvatsku. Ciljevi vojnog i političkog vrha JNA bili su: ¹⁴

- izvršiti domobilizaciju postrojba, u Hrvatskoj isključivo Srbima
- u Hrvatskoj ustrojiti snage po svim smjerovima djelovanja pojačavajući ih oklopno-mehaniziranim postrojbama
- organizirati sustav zapovijedanja i nadzora u novim okolnostima
- dislocirati veliki dio logističke potpore
- razraditi planove bojnog djelovanja
- provesti obrambene pripreme vojarni u Hrvatskoj
- razviti obavještajno-subverzivnu mrežu¹⁵

3.2. Značajke razvoja Hrvatske vojske i vojnih operacija u prvoj fazi rata

Vojnostrateški cilj Hrvatske vojske u prvoj fazi rata bio je poništiti stratešku inicijativu agresora, stabilizirati bojišnicu i time osigurati vrijeme za pripremu budućih operacija. Cilj hrvatskog političkog i vojnog vrha u tome vremenu bili su:

- Objaviti mobilizaciju i razvoj redarstvenih snaga
- Ustrojiti pričuvne brigade i razviti njihovu mobilizaciju

¹⁴ Rodoljub Barić, Hrvatska vojska u eri globalizacijske politike, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2012. str. 143. – 145.

¹⁵ Isto, str. 145.

- Početi s organizacijom sustava zapovijedanja i nadzora
- Pokrenuti ustroj vojničkog sustava logističke potpore¹⁶

U takvim okolnostima apsolutne agresorske nadmoći ne možemo govoriti o vojnim operacijama kao o posebnoj vojnoj kategoriji. Moguće je razmatrati smo neke od elemenata operacije kao obilježja ratnog djelovanja. Na svim područjima sukoba snage su činile organizirane postrojbe MUP-a, mobilizirane brigade Hrvatske vojske u nastajanju, samoorganizirane postrojbe dragovoljaca i snage Narodne zaštite. Ni za jedan prostor borbenog djelovanja neće se reći da su snage i sredstva točno definirani u smislu čimbenika vojne operacije. Bojište kao područje operacije također je nejasno definirano, bez određenih taktičkih smjerova i težišta obrane.¹⁷

Jedan od glavnih problema toga vremena bio je izostanak učinkovita upravljanja i zapovijedanja na operativnoj razini. Do ustrojavanja operativnih zapovjedništava dolazi tijekom srpnja, a Glavni stožer ustrojen je 21. rujna 1991. godine. Rezultat toga bio je izostanak usklađena djelovanja brigada i nedefiniranosti operativnih ciljeva. Borbena djelovanja u praksi su se svodila na angažmane, a ne na vojne operacije. Iznimka je područje Zapadne Slavonije gdje je potkraj 1991. godine uspješnim ujedinjavanjem bojnih djelovanja na operativnoj razini postignut odgovarajući rezultat. Uspješnost operacija na ostalim područjima rezultat je drugih čimbenika, a najmanje učinkovita upravljanja operativne zone. Provedena napadna djelovanja na operativnoj razini u smjeru Vukovara i rijeke Kupe doživjela su neuspjeh.¹⁸

Jedini učinkoviti način obrane u tom vremenu bilo je organizirati snage na teritorijalnom vojnom načelu. Dolazi do ustrojavanje operativnih zona (OZ) koje su omogućile provedbu obrambenih operacija ukupnim potencijalima prostora. Teško je i nejasno povući granicu među vojnim i građanskim djelatnostima. Hrvatske vojne snage izvode bojna djelovanja, ali ne i vojnu operaciju strateške razine. Prije svega je riječ više o obilježjima građansko-vojne operacije nego o obilježjima klasičnih vojnih angažmana. Sva vojna djelovanja imala su jedinstven cilj: zaustaviti agresora i stabilizirati bojišnicu.¹⁹

¹⁶ Isto str. 144. – 145.

¹⁷ Isto, str. 145.

¹⁸ Isto, str. 145.

¹⁹ Isto, str. 146.

3.3. Nastanak postrojbi u sklopu Ministarstva unutarnjih poslova RH

3.3.1. Prvi hrvatski redarstvenik

U vremenu kada srpsko stanovništvo narušava javni red i mir na području Hrvatske, hrvatsko političko vodstvo je zabrinuto. Razlog je u činjenici odanosti dijela policajaca srpske nacionalnosti prema novoj hrvatskoj vlasti. Početkom 1990. godine u ukupnom udjelu zaposlenih u MUP RH-a postotak Srba i Jugoslavena bio je gotovo 50% iako je njihov udio u broju stanovnika Hrvatske tada bio manji od 15%. Hrvatsko je vodstvo odlučilo tada povećati broj policijskih snaga koje su sredinom 1990. godine brojile više od 13 000 ljudi, od toga je 7 000 bilo u odorama. Hrvatsko vodstvo moralo se držati zakonskih okvira SFRJ i realizaciju takve odluke trebalo je provesti u skladu s postojećim saveznim i republičkim zakonima. U srpnju 1990. godine tadašnji republički sekretar za unutrašnje poslove Josip Boljkovac na temelju članka 25. Zakona o unutarnjim poslovima, na temelju kojega je Republički sekretarijat za unutrašnje poslove mogao po potrebi društvene situacije ili političke situacije formirati onoliki broj jedinica za posebne namjene koliko procjeni da mu je potrebno, zapovjedio ustrojavanje tečaja za hrvatske redarstvenike. Zbog opstrukcije Općinskih sekretarijata za unutrašnje poslove, regrutacija je provedena putem ogranaka HDZ-a u Hrvatskoj, ali i izvan nje. Hrvatska vlast nije otpuštala nikoga od Srba, nego su primali samo nove ljude i bilo je važno da budu Hrvati.²⁰

Dana 5. kolovoza 1990. godine u Zagrebu u Policijskoj akademiji ustrojene su prve dvije bojne, odnosno 16 satnija, od ukupno 1698 pripadnika polaznika tečaja Prvi hrvatski redarstvenik. Prvi zapovjednik tečaja bio je Ivan Krmpotić, no ubrzo zamijenio ga je njegov dotadašnji zamjenik Marko Lukić. Okupljanje hrvatskih redarstvenika u hrvatsku obrambenu postrojbu pokazao se kao pun pogodak, zato što su hrvatski redarstvenici krenuli u izvršenje vojno-redarstvenih zadaća kako bi se suprotstavili započetoj srpskoj pobuni na području Hrvatske. Dana 17. kolovoza 1990. godine postrojbe iz sastava Prvog hrvatskog redarstvenika krenuli su suzbiti srpsku pobunu u Kninu, ali vraćeni su zbog prijetnji JNA. Tijekom rujna 1990. godine postrojbe Prvog hrvatskog redarstvenika suzbijaju pobunu srpskog stanovništva na području Banovine. Pripadnici postrojbi Prvog hrvatskog redarstvenika bili su jezgra formiranja Antiterorističke jedinice Lučko, Jedinice za posebne namjene Rakitje, vojne policije na Tuškancu te mnogih specijalnih postrojbi MUP-a i prvih postrojbi ZNG-a. Pripadnici postrojbi Prvi hrvatski redarstvenik bili su upućeni u mnoge policijske postaje i uprave diljem

²⁰ Ante Nazor (dalje Nazor), Hrvatska policija u Domovinskom ratu, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb 2011. str. 18. – 19., Davor Runtić (dalje Runtić) Prvi Hrvatski redarstvenik, Udruga Prvi hrvatski redarstvenik, Zagreb 2003.str. 39. – 42.

Hrvatske s ciljem obavljanja redarstvenih zadaća i poslova. Prema podacima udruge Prvi hrvatski redarstvenik poginulo je ili nestalo 103 prvih redarstvenika.²¹

3.3.2. Postrojbe za posebne namjene hrvatske policije

MUP RH je uz obuku novih policajaca započeo s ustrojavanjem nekoliko novih postrojbi za posebne namjene, jačine bojne. Početkom rujna 1990. godine popunjena je Antiteroristička jedinica Lučko, u listopadu iste godine ustrojene su jedinice za posebne namjene: Tuškanac, Rakitje i Valbandon (Pula), u studenome Kumrovec, u prosincu Pionirski grad (Dubrava), u veljači 1991. godine Sljeme, te u travnju Vinica (Ivanec) i Erdut. U svakoj policijskoj upravi ustrojene su posebne jedinice policije kao redovne jedinice sa stalnim sastavom. Naredbom ministra unutarnjih poslova Ivana Vekića, 15. studenog 1991. godine posebne jedinice policije preustrojene su u Specijalne jedinice policije. Svaka specijalna jedinica treba imati pričuvni sastav jednako brojan kao i aktivan sastav koji se formirao od pripadnika rezervnog sastava policije. Snage Specijalnih jedinica policije brojile su 2 620 pripadnika. Svaka jedinica od 150 ljudi uz zapovjednika trebala je imati dva pomoćnika zamjenika, a u jedinica od više 150 pripadnika trebalo je biti tri pomoćnika zamjenika. Svaka od jedinica trebala je imati rezervni sastav istog broja kao aktivni sastav. Krajem 1991. godine ustrojen je Odjel specijalne policije MUP-a RH, kao zasebno zapovjedno tijelo policije. Postrojbe specijalne istaknule su se u borbama u Pakracu, Plitvicama, Borovo Selu, Vukovaru, Banovini, Glini, Petrinji, Dalju, Gospiću, Šibeniku i Dubrovniku. Posebnu ulogu su imale u vojno redarstvenim operacijama Maslenica, Medački džep, Bljesak i Oluja.²²

Specijalne jedinice policije MUP-a RH koje su sudjelovale u Domovinskom ratu su: Antiteroristička jedinica (ATJ) Lučko, Zrakoplovna jedinica Lučko, Poskoci (PU Zadarska), Omega (PU Bjelovarsko – bilogorska), Grom (PU Karlovačka), Orao (PU Osječko baranjska), Krpelj (PU Vukovarsko – srijemska), Šimini anđeli pakla (PU Brodsko – posavska), BATT (PU Splitsko – dalmatinska), Jastrebovi (PU Šibensko – kninska), Osa (PU Sisačko – moslavačka), Ris (PU Sisačko – moslavačka), Barun (PU Krapinsko – zagorska), Tigar (PU Ličko – senjska), Rode (PU Varaždinska), Ajkule (PU Primorsko – goranska), Grof (PU Dubrovačko – neretvanska), Alfa (PU Zagrebačka), Bak (PU Istarska), Delta (PU Vukovarsko –srijemska), Trenk (PU Požeško – slavonska), Ban (PU Koprivničko – križevačka), vod Zebre

²¹ Nazor, Hrvatska policija u Domovinskom ratu, str. 75. – 76., Runtić, Prvi hrvatski redarstvenik, str. 42. – 44.

²² Nazor, Hrvatska policija u domovinskom ratu, str. 26. – 27.

(PU Brodsko –posavska), vod Požega (PU Brodsko – posavska), vod Našice (PU Osječko – baranjska).²³

3.3.3. Antiteroristička jedinica Lučko

ATJ Lučko ustrojena je 7. rujna 1990. godine i bila je prva oružana jedinica za posebne namjene hrvatske vlade. ATJ Lučko postala je temelj za ustrojavanje i daljnjih postrojbi specijalne policije. Najbolji pripadnici tečaja Prvi hrvatski redarstvenik činili su jezgru te postrojbe u njenom nastajanju. Broj i sastav pripadnika te postrojbe stalno se mijenjao zato što su pripadnici išli u druge postrojbe specijalne policije ili HV. Osnovne zadaće te postrojbe bile su borba protiv terorizma i uspostavljanje reda i mira u područjima zahvaćenim borbenim djelovanjima. Postrojba je osiguravala predsjednika i druge visoko pozicionirane pripadnike hrvatske vlade. Početkom rata postrojba se proslavila oduzimanjem oružja JNA, ali i naoružavanjem i obučavanjem postrojbi koje su postale temelj stvaranja Hrvatske vojske. Postrojba je prve borbene zadaće imala već 1990. godine. Od njezina osnutka pa sve do kraja rata kroz postrojbu je prošlo 350 pripadnika, a 14 pripadnika poginulo je u borbenim djelovanjima dok su 52 pripadnika teško ranjena.²⁴

3.3.4. Jedinica za posebne zadatke MUP-a RH Rakitje

Dana 5. studenog 1990. godine u bazi Rakitja kraj Zagreb ustrojena je Jedinica za posebne zadatke MUP-a RH, jačine 450 ljudi. Ta postrojba bila je jezgra budućih gardijskih brigada Hrvatske vojske. Glavna zadaća te postrojbe bila je uspostava javnog reda i mira, ali i zaštita imovine i službenih osoba. Jedinica se popunjava ljudstvom s tečaja Prvi hrvatski redarstvenik, a 5. studenog ustrojeno je zapovjedništvo. Prvi zapovjednik ove jedinice bio je Darko Rukavina, da bi ga kasnije naslijedio Josip Lucić. Jedinica Rakitje po snazi je bila ekvivalent pješačkoj bojni i sastojala se od pet satnija. Dio obučenih pripadnika te postrojbe bio je raspoređivan u druge policijske postaje, postrojba se cijelo vrijeme popunjava novim ljudstvom i usavršava svoje sposobnosti za izvršavanje najsloženijih borbenih akcija. Postrojba se 1991. godine iskazala u borbenim zadaćama, sudjelovali su u borbama za Pakrac, Plitvice, borbama na Ljubovu. Prvi poginuli branitelj u Domovinskom ratu, Josip Jović, bio je pripadnik ove postrojbe.²⁵

²³ Nazor, Hrvatska policija u Domovinskom ratu, str. 89.

²⁴ Nazor, Hrvatska policija u Domovinskom ratu, str. 81. – 83.

²⁵ Josip Lucić, Jedinica za posebne zadatke MUP-a RH Rakitje, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer oružanih snaga RH, Zagreb 2012., str. 60 – 68.

Popularni naziv ove postrojbe bio je „Tigrovi iz Rakitja“, a osnivanjem Zbora narodne garde, pripadnici ove postrojbe postaju temelj za osnivanje 1. A brigade ZNG „Tigrovi“.²⁶

3.3.5. Zbor narodne garde

Dana 22. travnja 1991. godine predsjednik Franjo Tuđman donio je odluku o osnivanju Zbora narodne garde (ZNG) u sklopu MUP-a kao poseban sastav za obrambene i redarstvene poslove pod zapovijedanjem Ministarstva obrane. Zamišljeno je da ZNG ima pričuvni i djelatni sastav i prema planovima do sredine 1991. godine planirano je provođenje svih snaga policije posebne namjene, osim odjeljenja za specijalne namjene u svakoj policijskoj upravi u ZNG. Osnovane su četiri djelatne brigade u Zagrebu, Sisku, Osijeku i Splitu, dok je osnivanje pričuvnog sastava planirano na temelju brojnog sastava pričuve policije. Po većini policijskih postaja planirano je osnivanje po jedne brigade ZNG, dok su policijske uprave Split, Zagreb i Osijek imale dvije brigade ZNG-a. Prema planovima ZNG se trebao sastojati od 16 brigada (od broja 101. do broja 116.) i devet samostalnih bataljuna ZNG (od broja 51. do broja 59.). Dana 30. srpnja 1991. godine osnovano je Zapovjedništvo ZNG-a na čelu s generalom Martinom Špegeljom. U srpnju iste godine osnivaju se zapovjedništva ZNG-a za pojedine regije, osnovana su zapovjedništva za: istočnu Slavoniju, za banijsko-kordunsko područje, za ličko područje, za srednju i sjevernu Dalmaciju i za južnu Dalmaciju. U kolovozu je osnovano zapovjedništvo i za zagrebačko područje. Do polovice rujna ZNG se sastojao od: Zapovjedništva s podstožerim postrojbama, djelatnih brigada, pričuvnih brigada i bataljuna ZNG-a.²⁷

Dopunama i izmjenama *Zakona o unutarnjim poslovima* 18. travnja 1991. godine utemeljene su pravne osnove za osnivanje ZNG-a. Sabor je donio odluku kojom se snagama ustrojenim unutar MUP-a omogućuje zaštita i očuvanje Ustavom utvrđenog poretka. U tom se zakonu spominje i ZNG. Dopunama i izmjenama zakona, snagama pod kontrolom MUP-a zakonski je djelatnost proširena na zaštitu državne granice, zaštitu nepovredivosti državnog teritorija, narušavanje javnog reda i mira u većem opsegu, zaštitu od terorističkog i drugog nasilnog djelovanja, odnosno oružane pobune, zaštitu zračnih luka, zračnog prometa, zaštitu obale i mora. Zakonom je utvrđeno da su snage ZNG-a profesionalne, uniformirane, oružane formacije koje djeluju na cjelokupnom teritoriju RH-a i čija je glavna zadaća obrambeno redarstvenog karaktera. U dopunama i izmjenama zakona utvrđeno je da snagama ZNG

²⁶ Lucić, Jedinica za posebne zadatke MUP-a RH Rakitje, 172., 175

²⁷ Davor Marijan, Hrvatsko ratište 1990. – 1995. u Stvaranju hrvatske države i Domovinski rat Hrvatski institut za povijest, Školska knjiga, Zagreb 2006., str. 98 – 99.

zapovijeda Ministarstvo obrane i da se snage ZNG-a mogu upotrijebiti na traženje ministra unutarnjih poslova i predsjednika Republike.²⁸

Tijekom sukoba u Sloveniji počinje prvi val mobilizacije u ZNG, a drugi val mobilizacije počeo je 2. srpnja 1991. godine. Dio postrojbi nije bio mobiliziran, a dio je kasnije s mobilizacijom. Od djelatnih brigada ZNG-a samo je 1. brigada ZNG-a bila popunjena ljudstvom, naoružanjem i opremom. U srpnju 1991. godine djelatne brigade ZNG imale od 72 do 86 posto ljudi u odnosu na formaciju. Pričuvne brigade ZNG imale su ljudstvo u punoj formaciji, ali je nedostajalo naoružanja i vojne opreme. Krajem lipnja ministri obrane i unutarnjih poslova Republike Hrvatske donose odluku o osnivanju zajedničkih kriznih štabova na području policijskih uprava i općina čija je svrha bila koordiniranje u borbenim aktivnostima.²⁹

3.4. Hrvatska vojska

3.4.1. Hrvatska vojska do Sarajevskog primirja

Hrvatska službena politika smatrala je da će se kriza u državi riješiti političkim putem iako su postojale spoznaje i informacije koje su ukazivale na vojne namjere vojnog vrha i Miloševićeve političke grupe. Hrvatska vlada 3. kolovoza donosi odluku o osnutku Glavnog stožera Hrvatske vojske, a 21. rujna u iznimno dramatičnim okolnostima, kada Veljko Kadijević u javnom istupu otvoreno objavljuje rat Hrvatskoj, hrvatski predsjednik Franjo Tuđman donosi zapovijed o stvaranju Glavnog stožera Hrvatske vojske i imenovao je načelnike i njihove pomoćnike. Tada počinje faza organizirane obrane koju označava ubrzani razvoj HV-a.³⁰

Načelnikom Glavnog stožera Hrvatske vojske (GSHV) postaje general Anton Tus, pomoćnici su mu bili general Petar Stipetić i pukovnik Ante Roso, a u ustroj Glavnog stožera ulazi u Zapovjedništvo ZNG-a s pukovnikom Imrom Agotićem na čelu. Zapovjedništvo Hrvatske ratne mornarice (HRM) postojalo je već u Splitu sa zapovjednikom Svetom Leticom, a organizirano je ratno zrakoplovstvo kojim je upravljao pukovnik Tomo Madić. Ante Roso i Milenko Filipović pristupili su osnivanju i organiziranju centra za obuku specijalnih postrojbi u Kumrovcu i postrojbi Zrinski i Frankopan. Više od 80 posto časnika Hrvata izašlo je iz JNA i pristupilo HV-u da brane svoju domovinu, neki u prvim danima sukoba s pobunjenicima dok je većina došla u rujnu i listopadu kada je JNA objavila rat Hrvatskoj. Osim Hrvata u obranu

²⁸ Nazor, Hrvatska policija u Domovinskom ratu, str. 35. – 36.

²⁹ Marijan, Hrvatsko ratište 1990- 1995., str. 119. – 120.

³⁰ Tus, Rat u Sloveniji i Hrvatskoj do Sarajevskog primirja, 73. – 74 str.

Hrvatske priključili su se i pripadnici drugih nacionalnosti od Albanaca, Bošnjaka, Slovenaca i Srba. Potkraj 1991. godine u HV-u se nalazi 2 500 časnika i dočasnika koji su došli iz JNA. Tome treba pridodati 18 000 pričuvnih časnika i dočasnika. Drugi dio časničkog kadra činili su Hrvati koji su došli iz francuske Legije stranaca i oružanih snaga drugih država. Treću skupinu su činili, koja od 1992. godine, postaje najbrojnija, pripadnici nove generacije časnika koji su izrasli u borbi koje je njihova sredina prihvatila kao vođe. Glavni problem obrane bio je što se trebalo pripremati za napad izvana, nego i za sukobe iznutra. Glavni stožer odustao je od formiranja formacija divizija i korpusa, umjesto toga osnovane su operativne zone, sektori i brigade (standardna brigada HV-a imala je oko 1 800 ljudi). Stvorena se operativna zapovjedništva i teritorij je podijeljen na šest operativnih zona u rangu korpusa (Osijek, Bjelovar, Zagreb, Karlovac, Rijeka i Split).³¹

Glavni ciljevi obrane bio je proširiti obranu na šire zone i pravce, tako da se mjesta brane na udaljenosti od deset kilometara od mjesta, umjesto na ulazu u mjesto. Cilj je bio obraniti veća mjesta i ključne prometnice. Formiranjem operativnih zona počela se poštivati zapovjedna hijerarhija, manje postrojbe bolje su povezane. Zbog nedostatka oružja uglavnom se oslanjalo na obrambenu strategiju uz povremena kombinirana napadačka djelovanja. Početkom listopada HV imao je 24 brigade koje su bile prihvatljivo naoružane i opremljene, dok je deset još bilo u nastajanju plus postrojbe HRM, RZ i PZO. 2. siječnja 1992. godine HV je imao vojsku od 230 000 naoružanih vojnika raspoređenih u 65 brigada i više samostalnih bojni i pukovnija te oko 40 000 pripadnika MUP-a.³²

Da bi se što uspješnije provela obrana Hrvatske, GS HV-a odlučio je da treba prijeći iz pasivne u aktivnu blokadu JNA u Hrvatskoj. Glavni zadatak bio je neutralizirati vojsku koja se nalazila na prostoru Hrvatske a to je uključivalo: Petu vojnu oblast, Vojnopomorsku oblast i Peti korpus RZ i PZO JNA. Kada se krenulo u osvajanje skladišta vojarni na prostoru Hrvatske, razoružan je 32. varaždinski korpus, pola 10. zagrebačkog korpusa i dijelovi 13. riječkog korpusa, te dijelovi zrakoplovstva i mornarice. Izvan dosega hrvatskih snaga ostao je Kninski korpus koje već borbeno djelovao po sjevernoj Dalmaciji i Lici. U vojarnama i skladištima HV je zarobio oko 200 tenkova, 150 oklopnih transportera i borbenih vozila pješništva, oko 400 teških topničkih sredstava, 180 000 pušaka i automata, 18 različitih brodova uz znatne količine streljiva, bombi i mina. Embargo na uvoz oružja koji je uvela međunarodna zajednica išao je na ruku napadaču jer je on imao oružja i opreme za višegodišnje ratovanje. Hrvatska vojska

³¹ Isto, str. 75. – 76.

³² Isto, str. 76. – 77.

koja je vodila obrambeni rat nije provela potpunu nego djelomično mobilizaciju, a razlog leži u činjenici da nije mogla ostvariti svoj puni ratni potencijal zbog nedostatka oružja, streljiva i opreme.³³

Sve napadne akcije HV-a do listopada 1991. godine bile su na taktičkoj razini. Prve napadne operacije na operativnoj razini nazivale su se „Otkos-10“ i „Orkan“ i provele su na području zapadne Slavonije. Akcije su se izvodile u jesen i zimu 1991. godine postrojbe Operativne grupe Posavina. Okosnicu napada operacije Orkan činili su Prva brigada ZNG-a Tigrovi i 121. brigada HV-a. Napadne snage sa sjevera, koje su provodile operaciju Otkos-10, činile su 127. brigada i 136. brigada. Operacija se provodila sve do 2. siječnja 1992. godine do Sarajevskog primirja. Operacijom „Orkan“ oslobođeno je 170 četvornih kilometara okupiranih područja, a što je najvažnije zaustavljen je Banjalučki korpus koji je za cilj imao zauzeti mjesta: Novsku, Pakrac, Novu Gradištu i Kutinu i izaći na sjeverozapadne granice Velike Srbije. Važnost operacije „Orkan“ leži u činjenici da su planeri operacije „Bljesak“ slijedili planere operacije „Orkan“ jer su napadali po smjerovima koji su bili već zacrtani operacijom Orkan.³⁴

3.4.2. Specijalne postrojbe GS HV

3.4.2.1. Bojna Zrinski

Postrojba je osnovana 18. svibnja 1991. godine. Zapovjednik ove postrojbe bio je Ante Zorislav Roso, a zamjenik Miljenko Filipović. Postrojba je brojala 300 pripadnika, a svi polaznici prolazili su iznimno tešku obuku. Ljudstvo je birano prema strogo određenim kriterijima s ciljem da se ustroji prva specijalna postrojba MORH-a. Postrojba je ustrojena s ciljem da ona samostalno djeluje po cijelom teritoriju Hrvatske, za izvođenje diverzantskih akcija u dubini teritorija. Postrojba sudjeluje u borbenim akcijama na potezu Obrovac – Kruševo, dok je od 15. lipnja 1991. godine do 15. srpnja 1991. godine stacionirana u Vukovaru. Zapovijedanje postrojbom preuzima Miljenko Filipović, a postrojba 1991. godine sudjeluje u borbama na zapadnoslavonskom bojištu, ličkom bojištu, banovinskom – pokupskom bojištu, južnom bojištu. Zbog silnog trošenja ljudstva u mukotrpnim akcijama, bojna je stalno popunjavao novim ljudstvom. Postrojba početkom 1992. godine na području OZ Osijek vrši obuku pripadnika raketnih postrojbi, a izbijanjem sukoba u BiH dio pripadnika odlazi na područje Tomislavgrada. Bojna sudjeluje u borbama za oslobađanje krajnjeg juga RH i u deblokadi Dubrovnika. Bojna početkom 1993. godine sudjeluje u VRO „Maslenica“ i u

³³ Isto, str 77. – 79.

³⁴ Isto, str. 86. – 88

borbama za zadarsko zaleđe. Bojna sve do ustrojavanja 1. hrvatskog gardijskog zdruga stacionirana je na jugu Hrvatske.³⁵

Ostale specijalne postrojbe Hrvatske vojske bile su: bojna Frankopan, bojna Kralj Tomislav, bojna Matija Vlačić, bojna Alpha, bojna Ban Jelačić.³⁶ Bojna Frankopan ustrojena je s ciljem da djeluje na cijelom Teritoriju RH, a iskazala se u uspješnim diverzantskim akcijama na Južnom bojištu, kod Jasenovca, na Istočnoslavonskom bojištu kod Tenje i u Kopačkom ritu.³⁷ Bojna Kralj Tomislav djelovala je na zadarskom području gdje sudjeluje u diverzantskim akcijama i u blokadi vojarni.³⁸ Bojna Matija Vlačić ustrojena je s ciljem da djeluje na cijelom području RH, sudjelovala je u borbama na Istočnoslavonskom bojištu, južnom bojištu i u VRO Maslenica.³⁹ Bojna Alpha sudjeluje u borbama na novljanskom bojištu, zapadnoslavonskom bojištu, južnom bojištu i u VRO „Maslenica“. Pripadnici ovih postrojbi činili su jezgru osnivanja 1. hrvatskog gardijskog zdruga.⁴⁰ Bojna Ban Jelačić djelovala je bojišnicama Dalmacije gdje je vršila diverzantske akcije.⁴¹

3.4.3. Hrvatsko zrakoplovstvo 1991. godine

Splitsko-sinjska zrakoplovna skupina postaje prvom hrvatskom vojnom zrakoplovnom postrojbom koja 28. travnja 1991. godine postaje Zrakoplovnim odjelom unutar 4. brigade ZNG-a. 1. lipnja ova postrojba prerasta u Samostalni zrakoplovni vod s jednim letačkim i jednim padobransko diverzantskim odjelom. Članovi Aerokluba „Slavonski Brod“ osnovali su svoju zrakoplovnu skupinu koja 1991. godine djeluje kao Zrakoplovna skupina 108. brigade. Čakovečka zrakoplovna skupina bila je najveća zrakoplovna skupina u to vrijeme čiji je zadatak bio prikrivanje vlastitih aviona i prihvat novih aviona.⁴²

Hrvatske vlasti 1991. godine donose niz zapovijedi s ciljem da se skloni zrakoplovna oprema i avioni s ugroženih područja. Većinu opreme i letjelica sakrivaju na čakovečki aerodrom. 15. listopada 1991. godine osnovan je Samostalni zrakoplovni vod Osijek. Vod se sastojao od sportskih i poljoprivrednih aviona, a sama postrojba postaje najslavnija i najpoznatija postrojba Hrvatskog ratnog zrakoplovstva. Avioni nisu bili opremljeni za borbena

³⁵ Josip Lucić, 1. hrvatski gardijski zdrug, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer oružanih snaga RH, Zagreb 2011., str.20. - 40.

³⁶ Isto, str. 42., 45., 48., 50., 52.

³⁷ Isto, str. 42. – 43.

³⁸ Isto, str. 45. – 46.

³⁹ Isto, str. 48. – 49.

⁴⁰ Isto, str. 50. – 51.

⁴¹ Isto, str. 52.

⁴² Tomsialv Aralica, Robert Čopec, Marko Jeras, Zdenko Kinjerovac, Tomislav Haraminčić, Sto godina ratnog zrakoplovstva u Hrvatskoj, Despot Infinitus, Zagreb, 2012., str.354. – 355.

djelovanja pa se pristupilo improvizaciji i prilagodbi naoružanja. Usporedno s borbenim djelovanjem vod se iskazao u pružanju pomoći opkoljenom Vukovaru. Vod je s vremenom postao naoružan bombama ručne izrade „bojler-bombama“. Dana 2. prosinca poginuli su piloti Marko Živković i Mirko Vukušić i padobranci Ante Plazibat i Rade Griva pri izvršavanju borbenog zadatka kod Otoka. Njihov avion bio je pogođen raketom protuzračnog sustava KUB-M. Ovaj događaj označio je prestanak borbenih djelovanja SZV-a Osijek i njegovo povlačenje s Istočno-slavonskog bojišta⁴³

3.4.4. Hrvatska ratna mornarica

Dana 12. rujna 1991. godine hrvatski predsjednik Franjo Tuđman donio je odluku kojom je admiral Svetu Leticu imenovao zapovjednikom Hrvatske ratne mornarice. HRM tada počinje s ustrojavanjem i popunjavanjem kadra, ali i vode i borbe s Jugoslavenskom ratnom mornaricom. JRM tada vrši blokadu hrvatskih luka i blokirala je pomorski promet na Jadranu. HRM i OZ Split 14. i 15. rujna izvode akcije „Male bare“ i „Zelena tabla“ kojima su zauzele skladišta oružja u Splitu i Tatinjama. Tijekom Bitke za Šibenik pripadnici 113. brigade i postrojbe MUP-a u Šibeniku su osvojile pomorsku bazu Kuline s 15 plovila. Također Radnici Remontnog zavoda u Šibeniku preuzeli su kontrolu nad Zavodom s 19 plovila. Ovim potezima stvoreni su preduvjeti za stvaranje Ratne luke Šibenik s dvije borbene skupine. Brodovi i oprema bili su u katastrofalnom stanju pa se prvo moralo pristupiti opremanju i opremi brodova. Postupno su zarobljavani drugi brodovi JRM koji su ulazili u sastav HRM. Od velike važnosti bilo je zarobljavanje obalnih topničkih bitnica od kojih je ustrojeno obalno topništvo HRM. JRM napala je Split 15. studenog 1991. godine, ali je pretrpjela poraz od HRM i otada se povlači prema sigurnim lukama Visa, Lastova i Crne Gore.⁴⁴

HRM se sastojao od Zapovjedništva, pomorskih zapovjedništva za sjeverni, srednji i južni Jadran, flote brodove, topničkih bitnica i pomorskog pješastva raspoređenog u odrede i domobranske bojne.⁴⁵ HRM je operaciju „Oluja“ provela u povišenom stupnju pripravnosti, bila je pripremljena za aktivnu pomorsku obranu. Pomorsku obranu na sjevernom i srednjem Jadranu provedena je okviru operacije „Turs-95“, a na južnom Jadranu u okviru operacije „Maestral“ HRM je mobilizirala Flotu, topničke bitnice, odrede pješastva.⁴⁶

⁴³ Istr, str. 358. – 360.

⁴⁴ Rakić, Kratak pregled vojnih djelovanja u domovinskom ratu, str. 167. 168.

⁴⁵ Hrvatsko ratište, str. 100. -101.

⁴⁶ Davor Marijan, Oluja, Hrvatski memorijalni – dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2009., str. 125.

3.5. Bojišta

3.5.1. Nastanak bojišta i podjela

Obrambeni položaji hrvatskih snaga uglavnom su se oslanjala na policijske postaje ili manja seoska i gradska uporišta. Također na pobunjeničkom prostoru MUP je postavljao nove policijske postave radi zaštite hrvatskog pučanstva. Takve postaje pojačane postrojbama ZNG-a pokušavale su se održati u neprijateljskom okruženju, ali njihova obrana često je završavala progonom hrvatskih civila i branitelja. Bojišta su nastala u prvoj fazi rata od srpnja 1991. godine do prosinca 1991. godine i na njima su uspostavljene crte obrane. U ljeto 1991. godine trećina je hrvatskog teritorija postalo ratište. Postupno hrvatske snage uspostavljaju crtu obrane, dok mobilizacija i rast oružanih snaga stabiliziraju crtu obrane. Krajem 1991. godine nastalo je sedam bojišta koja u obrambenom smislu samostalno funkcioniraju, dok su u zapovjednom smislu bila pod zapovjedništvom operativnih zona povezanih s glavnim stožerom.⁴⁷

3.5.2. Istočnoslavonsko bojište

Glavni izvor obrambenih snaga na području Osijek postaje Specijalna postrojba PU Osijek koja je osnova 3. ožujka 1991. godine. Prije nego što je ustrojena Operativna zona Osijek, ustrojeno je Zapovjedništvo ZNG-a za istočnu Slavoniju i Baranju. Područje istočnoslavonskog bojišta branila je 1. Operativna zona Osijek koja se početkom rujna sastojala od tri brigade ZNG-a, 106 (Osijek), 107 (Valpovo), 108. (Slavonski Brod), i 109. (Vinkovci) brigada, 63 samostalnog bataljuna i Baranjskog bataljuna ZNG-a. Krajem rujna osnovane su nove brigade HV-a: 121. (Nova Gradiška), 122. (Đakovo), 123. (Požega), i 124. Ili 204. (Vukovar) Do kraja godine osnovane su još: 130. (Osijek), 131. (Županja), 132. (Našice), 135. (Beli Manastir), 136. (Slatina), 139.(Slavonski Brod), i 157.(Slavonski Brod) brigada HV-a, 37. Inženjerijsko-pontonirski bataljun, Odred riječne flotile i nekoliko postrojbi za potporu. U studenom 1991. godine zbog teške situacije na bojištu dovedene su iz unutrašnjosti Hrvatske 101. i 105. brigada, a od skupine dobrovoljaca iz Zagreba ustrojen je 83. samostalni zagrebački bataljun. Zbog teške situacije na području općina Vukovar, Vinkovci i Županja osnovana je istoimena Operativna grupa kojoj su bile podređene lokalne postrojbe, a i nove postrojbe koje su dolazile u pomoć. Također radi uspješnije obrane općine Osijek 2. studenog ustrojeno je Zapovjedništvo obrane grada Osijeka. Glavni razlog zašto se ovoliki broj postrojbi ZNG-a i HV-a nalazio na području istočnoslavonskog bojišta stoji u činjenici da je težište glavnog napada JNA bilo u istočnoj Slavoniji. Napadne snage JNA sastojale su se od glavnine postrojbi

⁴⁷Rakić, Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu, str. 55. – 57.

Novosadskog korpusa i bile su pojačane postrojbama Kragujevačkog, Niškog i Užičkog korpusa.⁴⁸

Zadatak Operativne grupe Vinkovci, Vukovar i Županja bio je deblokada Vukovara i obrana Vinkovaca i Županje. Nakon pada Vukovara Operativna zona Osijek pojačana je postrojbama iz unutrašnjosti Hrvatske. Dana 23. studenog dolazi do promjena na južnom djelu bojišnice kada je Operativna grupa Vukovar, Vinkovci, Županja preustrojena u Operativnu grupu Vukovar sa zadatkom djelovanja na području općina Vinkovci i Županja. Za općine Slavonski Brod i Županja ustrojeno je posebno Zapovjedništvo sektora Sava. Dana 7. Prosinca sektor Sava spojen je s Operativnom grupom Vukovar.⁴⁹

3.5.3. Zapadnoslavonsko bojište

Glavna udarna snaga JNA na području zapadne Slavonije bio je Banjalučki korpus pojačan postrojbama pobunjenih Srba, postrojbama iz Makedonije, Srbije i Bosne i Hercegovine. Glavna uporišta neprijateljskih djelovanja nalazila su se u Okučanima i Staroj Gradiški. Područje zapadne Slavonije koje je bilo napadano spajalo bilo je pod nadležnošću triju operativnih zona HV-a. Područje Nove Gradiške pripadalo je Operativnoj zoni Osijek, područje Pakraca i Lipika Operativnoj zoni Bjelovar, dok je područje Novske pripadalo Operativnoj zoni Zagreb. Pod zapovjedništvom Operativne zone Zagreb nalazila se Operativna grupa Posavina čiji je zadatak bio zaustaviti djelovanje Banjalučkog korpusa na novogradiškom pravcu i osloboditi okupirani teritorij. Pod zapovjedništvom Operativne grupe Posavine nalazile su 1. brigada ZNG-a, 56. (Kutina), 62. (Novska). i 65. (Ivanić Grad). samostalni bataljun HV-a, 15 mješovita protuoklopna topnička pukovnija, snaga Narodne zaštite Novska, policijska uprava Novska, satnije za posebne namjene Policijske uprave Kutina i skupine pripadnika HOS-a. Od lokalnih snaga na području Novske osnovana je 125 brigada (Novska) HV-a. Tijekom mjeseca listopada na području OG Posavina nalazila se i 105. (Bjelovar) brigada HV-a koja je kasnije zamijenjena 117. (Koprivnica) brigadom HV-a. U studenom OG Posavina pojačana je 151. (Samobor) brigadom, bojnom 153. (Velika Gorica) brigade, 51. (Vrbovec) i 53. (Dugo Selo) samostalnim bataljunom. Stup obrane, najprofesionalnija, a kasnije glavna napadna snaga na tom području bila je 1. brigada ZNG-a Operativna je zona Bjelovar ustrojena

⁴⁸ Marijan, Hrvatsko ratište 1990. – 1995., str. 125. – 126., Rakić, Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu, str. 63. – 65.

⁴⁹ Marijan, Hrvatsko ratište 1990. – 1995., str. 126. – 130., Rakić Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu, str. 65. – 69.

krajem rujna 1991. godine i u početku se sastojala od 104. (Varaždin), 105. (Bjelovar), 117. (Koprivnica) i 127. (Virovitica) brigade HV-a i većeg broja samostalnih bataljuna i četa.⁵⁰

3.5.3.1. Oslobodilačke operacije u zapadnoj Slavoniji

Operacija „Otkos-10“

Operacija Otkos 10 bila je prva oslobodilačka akcija Hrvatske vojske u Domovinskom ratu. Cilj ove vojno-redarstvene akcije bio je: uništiti neprijateljske snage na Bilogori, zaustaviti protjerivanje i iseljavanje hrvatskog stanovništva s tog područja, spriječiti spajanje snaga pobunjenika i 5 korpusa JNA, osigurati prometnicu Zagreb – Virovitica koja je išla preko Kutine i Grubišnog Polja, skratiti bojišnicu i usmjeriti obrambene snage na obranu Pakraca.⁵¹

Akcija je trajala od 31. listopada do 4. studenog 1991. godine, a bile su angažirane 127. brigada, 57. samostalni bataljun, postrojbe Specijalne policije i dragovoljci. Hrvatske snage brojile su oko 2 600 vojnika koje su raspolagale s 12 tenkova i 18 topova. Operaciju je pripremila i provela 2. Operativna zona Bjelovar. Uspješnom izvedbom operacije oslobođeno je nekoliko sela i prostor u veličini od 270 četvornih kilometara.⁵²

Operacija „Orkan-91“

Operacija Orkan-91 provedena je u dvije etape. Prva etapa trajala je od 29. listopada do 15. prosinca 1991. godine, a druga etapa je počela 22. prosinca 1991. godine i završila 2. siječnja 1992. godine. Operaciju je pripremio i provelo zapovjedništvo Operativne grupe Posavina. Cilj prve etape operacije bio je razbiti neprijateljske snage i osloboditi mjesta u zaleđu Novske i Nove Gradiške. Hrvatske snage koje su se sastojale od 1. brigade ZNG-a, 108. Brigade, 121. Brigade, i snaga dobrovoljaca i specijalne policije, uspješno izvršavaju zadane zadatke. U drugoj etapi operacije hrvatske snage poboljšavaju svoje obrambene položaje.⁵³

Na Zapadnoslavonskom bojištu branitelji i pojedine brigade planiraju posebne oslobodilačke operacije. 127. brigada uz pomoć 50. i 52. samostalnog bataljuna od 12. prosinca do 20. prosinca oslobađa jugoistočni dio daruvarske općine i zapadni dio Papuka. 135. brigada u istom vremenskom periodu oslobađa područje Papuka i Ravne Gore: Voćin, Zvečevo, bučje i dr. Operacija koje su provele snage 121., 123. i 108. brigada trajala je od također od 12.

⁵⁰ Marijan, Hrvatsko ratište 1990. – 1995., str. 130. – 133., Rakić, Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu, str. 89. - 94.

⁵¹ Rakić, Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu, str. 95.

⁵² Isto, str. 96.

⁵³ Isto, str. 96. – 97.

prosinca do 20. prosinca. Napadne djelovanja hrvatskih snaga išla su preko Psunja i oslobođeno je nekoliko sela.⁵⁴

3.5.4. Banovinsko – pokupsko bojište

Na području Banovine JNA je osnovala operativnu grupu čiji je zadatak bio izbiti na rijeku Kupu i spojiti se sa snagama JNA u Karlovcu. Područje Banovine i Pokuplja branile su snage Operativne zone Zagreb. Radi lakše obrane OZ Zagreb osnovala je operativne grupe Sisak i Banovina. Sastojala se od lokalnih postrojbi, 2. brigade ZNG-a, 100., 102., 120., 144., 145. brigade HV-a, snaga s područja Sunje, Riječne flotile, 57. samostalnog bataljuna i Petrinjskog bataljuna. Na području Sunje osnovano je posebno zapovjedništvo koje je zapovijedalo lokalnim snagama, ali i snagama dovučenim iz dubine OZ Zagreb. Crta razdvajanja bila je na rijeci Kupi, osim kod mjesta Nebojan gdje su hrvatske snage organizirali obranu na desnoj strani Kupe.⁵⁵

Na području Pokuplja organizirano je Zapovjedništvo obrane Pokuplja koju kasnije preuzima Operativna zona Zagreb. OZ Zagreb na tom području angažirala je 140., 148., 149., i 143. brigadu i dijelove 99. i 101. brigade HV-a. Hrvatske snage na tom području organizirale su obranu na rijeci Kupi.⁵⁶

Operacija „Vihor“

Operacija „Vihor“ primjer je neuspješno izvedene operacije u ovom razdoblju. Sama operacija nije bila najbolje pripremljena, ali glavni nedostatak bio je što hrvatske snage nisu bile dobro organizirane, priprema za borbene zadaće nije bila dovoljno dobra, a bio je prisutan nedostatak težeg oružja i iskustva. Hrvatska vojska, nakon što je stabilizirala bojišnicu na rijeci Kupi, pokušala je prijeći rijeku Kupu. Iako je na početku same operacije bilo uspjeha, hrvatske snage doživljaju neuspjehe.⁵⁷

3.5.5. Karlovačko – kordunsko bojište

Područje Karlovca i Korduna branila je Operativna zona Karlovac pod čijom su kontrolom bile snage 110., 129., 137. i 143. brigade HV-a, 58. samostalni bataljun, a kasnije su

⁵⁴ Isto, str. 97. – 98., Natko Martinić Jerčić: Operacija Papuk-91 (oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine), Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, sv. 8(2014), Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, Hrvatska, str. 46. – 47.

⁵⁵ Marijan, Hrvatsko ratište 1990. – 1995., str. 135., Rakić, Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu, str. 104. – 106.

⁵⁶ Marijan, Hrvatsko ratište 1990. – 1995., str. 137., Rakić, Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu, str. 107. – 108.

⁵⁷ Rakić, Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu, str. 109.

te snage bile pojačane snagama 103. i 150. brigade HV-a. Osim zaustavljanja neprijateljskog napredovanja glavni zadatak OZ Karlovac bio je pod blokadom držati vojarne JNA. JNA je uspjela izvući ljudstvo i dio tehnike iz opkoljenih vojarni dok je tehniku, koju nije uspjela izvući, uništila. Glavni problem za JNA na tom području bio je grad Slunj zato što su hrvatske snage uspješno držale pod blokadom snage Riječkog korpusa JNA i odsjekle zapovjedništvo od njegovih snaga. Cilj JNA bio je obraniti vojarne u Rijeci i izvući snage na područje Plitvica. Grad Slunj predstavljao je blokadu između Korduna i Like pa su ga snage JNA osvojile.⁵⁸

3.5.6. Ličko bojište

Područje Like branile su snage Operativne zone Karlovac, ali na zapovijed Glavnog stožera HV-a osnovana Operativna grupa Lika. OG Lika pod svojim zapovjedništvom imala je snage 111., 118. i 133. brigade HV-a. Glavni stožer HV-a donio je također odluku da se na Ličkom bojištu angažiraju i snage Operativne zone Rijeka, a to su bile: 111., 128., 138. i 155. brigada HV-a. Budući da su hrvatske snage uspješno zauzele vojarne JNA na gopićkom području, snage pobunjenih Srba i JNA prelaze u obranu. Većih sukoba na ovom području nije bilo, a crta razdvajanja nije se pomicala. Hrvatske snage također uspostavljaju uspješnu obranu na području Otočca. Hrvatske snage na ovom području provode i napadne operacije pa oslobađaju mjesta Čanak, Glibodol i Dabar. Ovim uspjesima HV poboljšava svoj položaj na ovom djelu Ličke bojišnice.⁵⁹

3.5.7. Bojište sjeverne i srednje Dalmacije

Na ovom području bila je ustrojena Operativna Zona Split koja je radi lakšeg koordiniranja obrane osnovala Zapovjedništvo sektora Zadar i Zapovjedništvo obrane Splita. Glavni nositelj borbenih operacija na tom području bila je 4. brigada ZNG-a, dok su do kraja godine ustrojene sljedeće brigade: 112., 113., 114., 115., 116., 126., 134., 141., 142. i 156. brigada HV-a.⁶⁰

Područje Zadra branile su snage 4. brigade ZNG-a, lokalne snage policije, 112. Brigada i samostalna bojna Kralj Tomislav. Osim tih postrojbi na zadarskom područje nalazilo se još osam samostalnih bataljuna. Na tom području agresor je zavladao dijelovima dalmatinske magistrale i time je presjekao Hrvatsku na dva dijela. U Šibeniku JNA je imala raspoređene jake snage, a osim toga nalazile su se jake snage JRM. Na šibenskom području osnovana je 113. brigada HV-a. Prevaga na šibenskom dijelu bojišnice bio je prelazak zapovjedništva

⁵⁸ Isto , str. 117. – 120.,

⁵⁹ Isto, str. 127. – 131..

⁶⁰ Marijan, Hrvatsko ratište 1990. – 1995., str. 143.

obalne bitnice Žirje na hrvatsku stranu. Tako su obalni topovi 90 mm pucali na kopnene i pomorske snage JNA. Na području Sinja ustrojena je 115. i 126. brigada HV-a.⁶¹

3.5.8. Južno bojište

Za napadna djelovanja na području Dubrovnika osnova je Druga operativna grupa JNA u čijem su sastavu bile postrojbe Titogradskog korpusa o TO Crne Gore. Hrvatske snage na južnom bojištu bile su najslabije naoružane i najmalobrojnije. Zbog toga je odlučeno da se ustroji Dubrovački samostalni bataljun. Snage na Južnom bojištu nisu bile dostatne pa su stoga bile pojačavane postrojbama iz Operativne zone Split. OZ Split je odlučila da će se u Metkoviću osnovati Zapovjedništvo sektora čiji je glavni zadatak bila organizacija obrane na jugu Hrvatske. Hrvatske snage su uspješnom blokadom uspjele osvojiti vojarnu JNA na dubrovačkom području. Budući da je Dubrovnik bio pod opsadom, komunikaciju i pomoć gradu pružao je Odred naoružanih brodova. Obrana Dubrovnika sastojala se od dobrovoljaca iz drugih dijelova Dalmacije, a okosnicu obrane činile su dvije satnije koje će kasnije prerasti u 163. brigadu HV-a⁶²

3.6. HV u vrijeme potpisivanja Sarajevskog primirja

Brojno stanje HV početkom 1992. godine iznosilo je oko 200 000 ljudi.⁶³ HV krajem 1991. godine imala je samo taktičku razinu vršenja borbenih operacija, dok operativna razina nije bila prisutna. Bila je prisutna samo na području zapadne Slavonije.⁶⁴ Ukupna dužina bojišnice iznosila oko 1200 km, dok je 26% posto teritorija Republike Hrvatske bio pod okupacijom. Hrvatska vojska u ovom vremenu provodi obrambene operacije i svjesna je da treba proći dosta vremena da bude sposobna za izvođenje napadnih operacija.⁶⁵

Hrvatska vojska je stekla brojna iskustva iz okršaja s agresorom 1991. godine, događaji iz istočne Slavonije potvrdili su tvrdnje da je skoro nemoguće pobijediti narod i obrambene snage koji brane svoju zemlju, primjer je Bitka za Vukovar. Malobrojne snage su uspjele zadržati i voditi dugotrajnu bitku s ojačanom mehaniziranom divizijom. Ovaj događaj ne samo da je bio opomena JNA i pobunjenicima, nego i hrvatskim snagama u budućim borbenim operacijama. Osnivanje i ustrojavanje pričuvnih postrojbi i njihova upotreba na matičnom području svojih Operativnih zona pokazala se kao pun pogodak. Na područje istočne Slavonije dovedene su pričuvne postrojbe s područja grada Zagreba. Te postrojbe su pokazale brojne

⁶¹ Isto., str. 144.

⁶² Isto., str. 147.

⁶³ Davor Marijan, Hrvatsko ratište, str. 101.

⁶⁴ Isto., str. 150

⁶⁵ Rakić, Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinsko ratu, str. 171.

slabosti, a bile su i jedan od krivaca za neuspješno izvođenje operacija OZ Osijek. Jedan od razloga također je bio što većina hrvatskih postrojbi nije bila vojnog tipa, nego policijsko tipa koja je bila sposobna za izvođenje obrambenih operacija.⁶⁶

Što se tiče oslobodilačkih akcija na području zapadne Slavonije čini se kao da su napadne operacije zaustavljene bez ikakva razloga. Snage OZ Bjelovar su bile zaustavljene uspješnom obranom JNA i pobunjenika, zato što su neprijateljske snage dobivale pojačanja iz BiH. Kakvo je stanje bilo najbolje govori činjenica da je zapovjednik OZ Bjelovar tražio maksimalni angažman OG Posavina i tražio od Glavnog stožera HV-a nove snage. Hrvatske snage bile su izmorene, 1. brigada ZNG-a kao najbolja postrojba HV-a bila je na granicama svojih mogućnosti, dok su pričuvne snage bile u zabrinjavajućem stanju. Krajem 1991. godine osjeća se nedostatak streljiva, što dovodi u pitanje izvršavanje obrambenih operacija na cijeloj bojišnici. JNA također na rijeci Savi raspoređuju tri motorizirane brigade, a hrvatske snage uspostavljaju borbeni kontakt s pojačanjima Tuzlanskog i Prištinskog korpusa. Sve ovo je ukazalo da HV svoje buduće napadne operacije mora detaljno planirati i da one moraju biti izvedene u što kraćem roku.⁶⁷

4. RAZVOJ HRVATSKE VOJSKE I VOJNE OPERACIJE U DRUGOJ FAZI RATA

4.1. Stanje u Hrvatskoj

Agresorska vojska ovladala je dovoljno velikim prostorom koji je sprječavao slobodu manevra hrvatskim snagama duž glavnih prometnica. Većina hrvatskih gradova nalazila se u dometu neprijateljskog topništva i raketnog naoružanja. U tom vremenu na područje Hrvatske dolaze snage Ujedinjenih naroda, a u slobodnom djelu države nema više savezne vojske u garnizonima. U Hrvatskoj je bojišnica stabilizirana, a većina ratnog djelovanja se odvija u susjednoj Bosni i Hercegovini. Na svim razinama organiziran je sustav upravljanja u oružanim snagama i počela je reorganizacija Hrvatske vojske. U takvim prilikama agresorska vojska se odlučuje za upotrebu vojnih snaga doktrinom *masovne odmazde*, odnosno *strategijom realne prijetnje*. Agresor je takvu strategiju temeljio na zaključku da Hrvatska ne može osigurati povoljan odnos vojnih snaga, a geostrateški položaj Hrvatske omogućuje brzo i lako

⁶⁶ Davor Marijan, Smrt oklopne brigade: prilozi za istraživanje rata za Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu 1990. – 1992., Naklada Zoro, Zagreb 2002. str. 64. – 65.

⁶⁷ Isto, str. 65. – 66.

razdvajanje na više dijelova i to realno s malim snagama. Sukladno takvoj strategiji agresor svoje snage formira u klasičnu korpusnu organizaciju čija specifičnost staticnost i mala dubina obrane.⁶⁸

Drugu fazu rata karakteriziraju vojne operacije koje su bile operativnog značenja. Glavni cilj Hrvatske vojske bio je osloboditi glavne prometnice i stvoriti preduvjete za oblikovanje jedinstvene operacijske osnovice. Cilj je također bio pomaknuti bojišnicu od blizine gradova. Opća obilježja razvoja Hrvatske vojske i vojnih operacija u drugoj fazi rata:

- Nositelji svih operacija su doslovno iste snage Hrvatske vojske
- Gardijske i pomoćne postrojbe namjenski se oblikuju za zadatke
- Provedbi operacija prethodi namjensko oblikovanje zapovjedništva na svim razinama
- Provedba napadnih djelatnosti profesionalnim postrojbama, a obrambenih djelatnosti pričuvnim brigada i domobranskim pukovnijama
- Obveza Glavnog stožera Hrvatske vojske bila je jedinstvena logistička potpora strjeljivom i oružjem u svim operacijama
- Obveze građanskih potencijala s područja izvođenja vojne operacija bili su ostali element logističke potpore⁶⁹

4.2. Promjene u HV-u od 1992. godine do 1995. godine

Potpisivanjem Sarajevskog primirja i dolaskom UNPROFOR-a na teritorij RH dolazi do reorganizacija unutar HV-a. Dio brigada se ukida, dio je demobiliziran, a dio je preustrojen u taktičke skupine jačine bojne. Hrvatsko političko i vojno vodstvo je 1992. godine odlučivalo o budućem ustroju i obliku hrvatske oružane sile. Krajem 1992. godine i početkom 1993. godine HV je dobio konačnu fizionomiju. ZNG je prestao postajati, a četiri A brigade ZNG postaju gardijske brigade s time da se ustrojavaju četiri nove gardijske brigade. Profesionalni sastav HV-a 1993. godine u svom sastavu ima 7 gardijskih brigada, jednu lako jurišnu brigadu i specijalne postrojbe. Gardijske brigade u tom periodu sudjeluju u borbenim djelovanjima, ali pri tome se vrši i popuna ljudstvom i tehnikom. Krajem 1991. godine donesena je odluka o osnivanju Domobranstva kao regularnog dijela HV-a. Domobranske jedinice činile su rezervni sastav i zamijenile su određeni broj pričuvnih brigada. Krajem 1994. godine bilo je 38

⁶⁸ Barić, Hrvatska vojska u eri globalizacijske politike, str. 147. – 148.

⁶⁹ Isto, str. 149.

domobranskih pukovnija, od kojih je 14 bilo spremno za borbena djelovanja. Postrojbe HOS-a koje su bile pod zapovjedništvom HSP-a tijekom 1992. godine uklopljene su u HV.⁷⁰

Vojno-teritorijalno ustrojstvo zadržano je uz određene izmjene. Prestaju postojati operativne zone koje mijenjaju ime u zborna područja, a Operativna zona Rijeka prestaje postojati i nastaje Zborno područje Gospić. Svako zborna područje koncipirano je kao operativna skupina koja se sastojala od: 3 do 6 pričuvnih brigada, 3 do 6 domobranskih pukovnija, jedne gardijske motorizirane brigade, logističke baze, topničkih divizijuna za potporu, protuoklopnu i protuzračnu borbu. ZP Gospić, Zagreb i Split su imale jednu gardijsku brigadu, dok je ZP Osijek u svom sastavu imao dvije gardijske brigade. ZP Bjelovar i Karlovac zbog svoje male veličini nisu imale gardijske brigade.⁷¹

Glavni stožer HV-a imao je vrlo jake snage koje su bile podređene njegovom izravnom zapovjedništvu; 1. i 7. gardijska motorizirana brigada, 8. Laka jurišna brigada, specijalne postrojbe, 16. topničko – raketna brigada, 33. inženjerijska brigada, 40. pukovnija veze. Sredinom 1994. godine dolazi do promjena u ustroju profesionalnih snaga HV-a, lako jurišna brigada i specijalne postrojbe spojene su u 1. hrvatski gardijski zdug. Osnovano je također pet samostalnih gardijskih bojni koje su nakon godinu dana samostalnog djelovanja uvedene u druge gardijske brigade. Brojni sastav HV-a cijelo je vrijeme bio promjenjiv, tako krajem 1994. godine brojao 90 784 ljudi, da bi već za pola godine broje premašio brojku od 200 000 ljudi. Broj osoblja u HV-u ovisio je o situaciji u kojoj se RH nalazila.⁷²

4.3. Stvaranje Hrvatskog ratnog zrakoplovstva

Dana 25. listopada 1991. godine kapetan 1. klase Rudolf Perešin sa svojim je Migom preletio s područja Jugoslavije na aerodrom u Kalgenfurtu u Sloveniji. Rudolf Perešin bio je prvi pilot koji je oteo zrakoplov JNA i prešao u redove HV-a. Tim potezom Hrvatska nije dobila svoj prvi borbeni avion, ali je dobila iskusnog pilota i pozitivnu promidžbu u svijetu. Ovo je bio primjer svim drugim pilotima hrvatske nacionalnosti koji su još bili u JNA.⁷³

Dana 12. prosinca 1991. godine Zrakoplovni odjel pri Stožeru HV-a postaje stožer Hrvatskog ratnog zrakoplovstva. Prvi zapovjednik HRZ bio je general bojnik Imra Agotić. Dana 17. siječnja 1992. godine ustrojava se Eskadrila lovačke avijacije iako HV nema nijedan borbeni avion. Situacija se mijenja kada piloti Danijel Borović, Ivan Selak i Ivica Ivandić bježe

⁷⁰ Marijan, Hrvatsko Ratište 1990. – 1995., str. 100.

⁷¹ Isto., str. 100.

⁷² Isto., str. 101.

⁷³ Aralica, Sto godina ratnog zrakoplovstva u Hrvatskoj, str. 359. – 360.

iz JNA sa svojim Migovima u Hrvatsku. HRZ tim akcijama dobiva prve borbene avione koji odmah prelaze u sastav HRZ. U borbama za Bosansku Posavinu HV gubi prvi borbeni avion i pilota Antuna Radoša koji pogiba. MiG-21 bis Ivana Selaka postaje „Osvetnik dubrovnika, a MiG-21 bis Ivica Ivandića postaje „Osvetnik Vukovara“.⁷⁴

HRZ unatoč embargu uspijeva kupovati novu tehniku i naoružanje tako da 1993. godine raspolaže s tridesetak transportnih helikoptera Mi-8. Hrvatski gardijski zdrug također u svom sastavu je imao zrakoplovni eskadron i tri transportna helikoptera. Do proljeća 1994. godine HV kupuje i oprema HRZ s 11 borbenih helikoptera Mi-24 i Mi-23 i 27 borbenih aviona MiG-21. HRZ bilo je organizirano u Zapovjedništvo, pet zrakoplovnih baza (Lučko, Pleso, Pula, Divulje, Zadar) i četiri brigade PZO-a. Hrvatski piloti su se tada istaknuli u akciji Maslenica i pružanju humanitarne i vojne pomoći na području BiH. Godine 1993. u borbenim djelovanjima iznad Banovine pogiba pilot Miroslav Peris. Tijekom 1993. i 1994. godine HRZ vrši intenzivnu obuku pilota i priprema se za nadolazeće oslobodilačke akcije. HRZ sudjeluje u operaciji „Zima 94“, „Bljesak“ i „Oluja“. U svim tim operacijama nekoliko je helikoptera i aviona oštećeno, a jedini ozbiljan gubitak bila je pogibija pilota Rudolfa Perešina u drugom danu operacije „Bljesak“. Hrvatski borbeni avioni sudjeluju u borbenim akcijama na području BiH „Južni potez“ i „Maestral“ kao leteće topništvo i potpora kopnenim snagama, dok su MiG-ovi djelovali kao letačka zaštita.⁷⁵

4.4. Nastanak 1. gardijskog zbora i gardijskih brigada

4.4.1. Prvi hrvatski gardijski zbor

Dana 25. veljače 1994. godine hrvatski predsjednik Franjo Tuđman donio je odluku osnivanju 1. hrvatskog gardijskog zbora, višenamjenske postrojbe koja je u svom sastavu imala postrojbe zadužene za državničko-ceremonijalne poslove, postrojbe zadužene za zaštitu osoba i elitnu borbenu postrojbu. Zbor se sastojao od 1. hrvatskog gardijskog zdruga, počasne bojne, posadne bojne, mornaričko-počasno-posadne bojne i bojne za posebne namjene. Prvi hrvatski gardijski zbor bio je izravno podređen hrvatskom predsjedniku.⁷⁶

4.4.2. Prvi hrvatski gardijski zdrug

Ustrojavanje ove postrojbe počinje 1. travnja 1994. godine. Zapovjednikom postrojbe postaje Miljenko Filipović, a postrojba se popunjava pripadnicima bojni Zrinski i drugih specijalnih postrojbi. Postrojba je osnovana s ciljem da bude sposobna za sve oblike specijalnog

⁷⁴ Isto, str. 362. – 365.

⁷⁵ Isto, str. 366. – 372.

⁷⁶ Lucić, I. Hrvatski gardijski zdrug, str. 62. – 65.

bojnog djelovanja u zraku, na vodi i na kopnu. Zato je ova postrojba u svom sastavu imala oklopne snage, topništvo i transportne snage. Svaki pripadnik Zdruga prije ulaska u ovu postrojbu morao je zadovoljiti visoke psihofizičke kriterije. Potpuno ustrojavanje Zdruga završeno je 1. rujna 1994. godine. Postrojba se sastojala od: zapovjedništva, zapovjedne satnije, dvije gardijsko oklopno mehanizirane bojne, gardijske padobranske bojne, domobransko mehanizirane bojne i zrakoplovne skupine. Postrojba je brojala oko 1750 pripadnika. Postrojba je sudjelovala u operaciji Cincar, Zima 94. Bljesak, Skok 2, Ljeto '95, Oluja, Maestral i Južni potez.⁷⁷

4.4.3. Prva gardijska brigada „Tigrovi“

Ustrojavanje ove postrojbe počelo je 15. svibnja 1991. godine kao 1. A brigade ZNG. Brigada je bila ustrojena od 4 pješačke bojne i od niza pristožernih postrojbi kao što su inženjerija, protuzračni vod itd. Sredinom kolovoza ustrojene su još dvije pješačke bojne, a svaka bojna brojala je 427 pripadnika. Sredinom rujna 1991. godine nakon zauzimanja ustrojava se prva oklopno mehanizirana satnija. Postrojba je imala dopunsku satniju čiji je cilj bio ubrzavanje obuke novih pripadnika. Krajem 1991. godine brigada se sastojala od 7 pješačkih bojni, oklopne mehanizirane bojne i niza pristožernih postrojbi. Izmjenama zakona ova brigada krajem 1992. godine postaje 1. gardijska motorizirana brigada.⁷⁸

Postrojba se od tada sastoji od tri motorizirane bojne, oklopne bojne i topničko raketnog divizijuna. Krajem 1993. godine brigada broji oko 3 600 pripadnika. Postrojba je sudjelovala u borbama skoro na cijelom području RH od 1991. do 1995. godine. U svim borbenim djelovanjima postrojba je imala 365 poginulih pripadnika.⁷⁹

4.4.4. Druga gardijska brigada „Gromovi“

Nositelji formiranja ove brigade, kao i ostalih A brigada ZNG bili su pripadnici specijalnih snaga policije. Brigada je najviše sudjelovala u borbama u Baniji oko Karlovca i u Zapadnoj Slavoniji. 2. A brigada ZNG bila je slabo popunjena ljudstvom te je imala samo 1690 ljudi, te u svojoj formaciji nije imala oklopništvo, topništvo. Postrojba se sastojala od četiri pješačke bojne, protudiverzantske satnije, satnije vojne policije i mješovitog artiljerijskog divizijuna. Krajem 1992. godine odlukom ministra obrane brigada mijenja naziv u 2. mehaniziranu gardijsku brigadu. Godine 1994. brigada se sastojala od tri pješačke bojne,

⁷⁷ Isto, str. 66. – 69.

⁷⁸ Josip Lucić..., 1. gardijska brigada Hrvatske vojske Tigrovi, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer oružanih snaga RH, Zagreb 2012., str.33. – 36.

⁷⁹Isto ,str. 40 – 43.

oklopne bojne, topničko raketnog divizijuna i niza pristožernih postrojbi. Postrojba je tada brojala oko 3 600 pripadnika. Postrojba je sudjelovala u borbama u BiH i u oslobodilačkim akcija HV-a. Brigada ja imala 203 poginula pripadnika.⁸⁰

4.4.5. Treća gardijska brigada „Kune“

Temeljem zapovijedi predsjednika Franje Tuđmana 29. travnja 1991. godine osnovana je 3. brigada ZNG-a. u sastav brigada pristupaju satnije ustrojene u PU Osijek, Vinkovci i Slavonski Brod. Zapovjedništvo brigade bilo je u Vinkovcima, 1. bojna se nalazila u Osijeku, 2. bojna u Vinkovcima, 3. bojna u Slavonskom Brodu i 4. bojna u Vukovaru. Nakon pada Vukovara, 3. satnija 3. bojne postaje temeljom ustrojavanjem nove 4. pješačke bojne u Đakovu. Ustrojavanjem 3. gardijske brigade u studenom 1992. godine brigada se sastojala od tri pješačke bojne, oklopne bojne, topničkog raketnog divizijuna i niza pristožernih postrojbi. Popunom i preustrojem brigade 1994. godine u brigadu ulazi još jedna pješačka bojna. Tijekom cijelog rata brigada je imala 369 poginulih boraca. Brigada se istakla najviše u borbama u istočnoj i zapadnoj Slavoniji, bosanskoj Posavini, zadarskom zaleđu, operaciji Bljesak i Zid.⁸¹

4.4.6. Četvrta gardijska brigada „Pauci“

Brigada je osnovana 28. travnja 1991. godine sa sjedištem u Splitu. Brigada se u početku rata sastojala od četiri pješačke bojne i pristožernih postrojbi, da bi se krajem godine popunila još jednom pješačkom bojni, ali i topničko-raketnim divizijunom, protuoklopnim divizijunom i divizijunom protuzračne obrane. Reorganizacijom brigade 1993. godine pješačke bojne postaju motorizirane bojne i u sastavu se nalazi jedna oklopna bojna. Brigada u tom periodu broji 4 bojne i 2 topničko – raketna divizijuna. Brigada se istakla u borbama u Dalmaciji i oslobodilačkim akcijama od Zime '94, Oluje itd. Tijekom cijelog rata brigada je imala 193 poginula pripadnika.⁸²

4.4.7. Peta gardijska brigada „Sokolovi“

Brigada je osnovana 5. listopada 1992. godine od pripadnika 204., 108., 109., 121., 122., 123. brigade i 3. gardijske brigade. Sjedište brigade bilo je u Vinkovcima. Brigada sudjeluje u borbama na Maslenici, u operaciji Bljesak i u BiH. Brigada se sastojala od zapovjedništva, stožera, četiriju pješačkih bojni, oklopne bojne, pristožernih postrojbe i topničko-raketnog

⁸⁰ Mile Krišto..., 2. gardijska brigada Hrvatske vojske Gromovi, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer oružanih snaga RH, Zagreb 2011., str. 34. – 40

⁸¹ Josip Lucić..., 3. Gardijska brigade Hrvatske vojske Kune, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer oružanih snaga RH, Zagreb 2011., str. 58. – 66.

⁸² Ivo Jelić..., 4. gardijska brigada Hrvatske vojske Pauci, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer oružanih snaga RH, Zagreb 2011. str. 43., 91, 147., 167., 271.

divizijuna. Postrojba je uglavnom bila stacionirana na području istočne Slavonije. Tijekom rata poginulo je 77 pripadnika ove brigade i 300 ih je bilo ranjeno.⁸³

4.4.8. Sedma gardijska brigada „Pume“

Brigada je osnovana i ustrojena 23. prosinca 1992. godine sa sjedištem u Varaždinu. Osnovu ove brigade činili su pripadnici 5. bojne 1. brigade ZNG-a. Kao i svaka druga gardijska brigada HV-a i ova brigada sastojala se od stožera, zapovjedništva i postrojbi. Udarnu snagu brigade činile su tri mehanizirane bojne, oklopna mehanizirana bojna i topničko-raketni divizijun. Brigada je sudjelovala u borbama na Karlovačkom bojištu, Sjevernodalmatinskom bojištu, i u oslobodilačkim akcijama koje je HV poduzeo krajem 1994. godine pa sve do listopada 1995. godine.⁸⁴

4.4.9. Deveta gardijska brigada „Vukovi“

Dana 28. kolovoza 1992. godine ustrojena je 6. gardijska brigada HV da bi već sljedeće godine promijenili naziv u 9 gardijsku brigadu Vukovi. Sjedište brigade bilo je u Gospiću. Brigada se sastojala od stožera, zapovjedništva i postrojbi koje se sastojale od tri motorizirane bojne, oklopne bojne i topničko-raketnog divizijuna. Brigada je sudjelovala u borbama na Ličkom bojištu, zadarskom zaleđu, operaciji Maslenica, Džep – 93 o u VRO Oluja. Tijekom rata brigada je imala 56 poginula pripadnika.⁸⁵

4.5. Operacije Hrvatske vojske od 1992. godine do 1995. godine

Nakon potpisivanja Sarajevskog primirja zaraćene strane povremeno su kršile potpisano primirje. Poduzete akcije HV- u tom periodu bile su potaknute uglavnom od strane lokalnih razina HV-a. Prva akcija bila je upad hrvatskih snaga na os Kalnik kod Drniša, neuspješna akcija Operativne zone Osijek u Baranji Najuspješnija akcija bila je na Miljevačkom platou kod Šibenika 21. lipnja 1992. godine.⁸⁶

4.5.1. Južno bojište

Izbijanjem rata u BiH situacija na Južnom bojištu drastično se mijenja. Hrvatske obavještajne službe saznale su da će JNA uz pomoć snaga Kninskog korpusa pokušati zauzeti Tomislavgrad i Livno i spojiti se sa snagama JNA u dolini Neretve. JNA stoga pokreću operaciju s ciljem da ovlada dolinom Neretve i zauzimanjem Mostara. Također cilj im je bio

⁸³ Josip Lucić..., 5. gardijska brigada Hrvatske vojske Sokolovi, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer oružanih snaga RH, Zagreb 2012.

⁸⁴ Stanko Šincek..., 7. gardijska brigada Hrvatske vojske Pume, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer oružanih snaga RH, Zagreb 2011.

⁸⁵ Zvonko Brajković..., 9. gardijska brigada Hrvatske vojske Vukovi, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer oružanih snaga RH, Zagreb 2011. str. 128. -135.

⁸⁶ Marijan, Hrvatsko ratište 1990 – 1995. str. 150.

izbiti kod Ploča i spojiti se sa snagama kod Metkovića. U proljeće 1992. godine snage Južnog bojišta činile su tri pričuvne brigade HV-a: 115., 116. i 163. brigada. Te su postrojbe bile neiskusne i slabo naoružane. Tada je odlučeno da se krene u borbena djelovanja s ciljem oslobađanja hrvatskog juga. Zapovjednikom Južnog bojišta imenovan je general Janko Bobetko koji je zapovijedao svim operacijama. Snage Sektora Dubrovnik stoga su pojačane dodatnim snagama OZ Split, OZ Zagreb i HRM. Na bojištu su bile angažirane: 1., 2. i 4. brigada ZNG-a, 112., 113., 114., 126., 141., 144., 145. i 148. brigada ZNG-a, odred mornaričko-desantnog pješastva Pula i Izvidnička satnija Split.⁸⁷

Budući da je general Bobetko svoju nadležnost proširio i na postrojbe od Livna do Stolca koje su bile u sastavu Hrvatskog vijeća obrane, pokrenuta je operacija „Čagalj“ s ciljem da se oslobode zauzeta područja zapadnih dijelova istočne Hercegovine. Akcija je uspješno provedena u suradnji sa snagama HVO-a i stvoreni su preduvjeti za deblokadu Dubrovnika. Operacijom „Lipanjске zore“ hrvatske snage oslobađaju Mostar i napreduju prema Nevesinju što je olakšalo napredovanje hrvatskih snaga prema Dubrovniku.⁸⁸

U srpnju 1992. godine hrvatske snage pokreću napadnu operaciju „Tigar“ . Tom akcijom konačno je deblokiran Dubrovnik, razbijene su snage Vojske Republike Srpske i otvorena je prometnica Ploče – Dubrovnik. Operacijom je oslobođena zemlja, uništeni su preostali neprijateljski čepovi na južnoj strani Popova polja. Operacijom Vlačica zauzeta je dominantna kvota na planini Vlačica s koje su neprijateljske snage vršile izviđanja. Operacijom Konavle hrvatske snage su izbile na južnu granicu prema BiH i Crnoj Gori.⁸⁹

4.5.2. Bosanska Posavina

Početakom 1992. godine JNA na području Posavine formira Operativnu grupu unutar Tuzlanskog korpusa. Osnovana je s ciljem da se ovlada cijelim područjem Bosanske Posavine. Dana 3. ožujka napadom lokalnih Srba na Bosanski Brod koji su branili borci hrvatske nacionalnosti započeo je rat u Posavini, a u sukob se uključuje i JNA. Sukob se s područja Posavine proširuje i na područje Hrvatske jer je Slavonski Brod također meta dalekometnog topništva. Hrvatske snage na području Bosanske Posavine bile su malobrojne, slabo povezane i slabo naoružane. Republika Hrvatska prvo pomaže logistički, da bi već u travnju slala određene borbene jedinice. Glavni nositelj borbenih djelovanja u Bosanskoj Posavini bile su operativne grupe Sava i Istočna Posavina, da bi od sredine svibnja glavni nositelj borbenih

⁸⁷ Isto, str.153. – 154.

⁸⁸ Isto, str.155..

⁸⁹ Isto, str.157. – 158.

djelovanja postala OG Istočna Posavina. Početkom svibnja hrvatske snage kreću u napadna djelovanja sa snagama: 108. brigade, dijelova 139. i 3. brigade ZNG-a i postrojbi HVO-a iz Bosanskog Broda, Devente, Modriće i Odžaka. Na područje Bosanske Posavine također stizali su dobrovoljci iz Slavonije organizirani u taktičke grupe. Brigade HVO-a ustrojavaju se po teritorijalnom principu pa tako svaka općina ima svoju brigadu od rednog broja 101. do 109.⁹⁰

Hrvatske snage uspješno prodiru i uspostavljaju koridor s Gradačcem, ali u tom vremenu neprijateljske snage konsolidiraju svoje snage i kreću u napadna djelovanja. Hrvatske snage su od 12. lipnja u obrambenom djelovanju i osnovana je Slavonsko bojište, na čelu sa generalom Petrom Stipetićem koje ima nadležnost za sve snage od Osijeka do Slavanskog Broda. Jedan od glavnih problema na ovom području bio je što su snage na terenu dobivale zapovijedi i iz OZ Osijek i iz stožera Slavanskog bojišta. Uz snage HVO-a na ovom području su angažirane dodatne snage iz Republike Hrvatske. Obrana ovog područje nije uspjele jer su do 6. listopada pala mjesta: Bosanski Brod, Derventa i Odžak. Od cijelog područja Bosanske Posavine održao se samo dio bojišnice oko Orašja.⁹¹

4.5.3. Vojno –redarstvena operacija „Gusar“ (Maslenica)

Jedan od glavnih problema s kojima je bila suočena Republika Hrvatska bio je problem s prometom na glavnim prometnicima u Dalmaciji na Jadranskoj Magistrali i u zapadnoj Slavoniji na autocesti Zagreb – Lipovac. Stoga je odlučeno da se provede operacija na zadarskom području kako bi se omogućilo korištenje magistrale i Masleničkog mosta.⁹²

Zadatak za pripremanje i izvršenje operacije dobilo je zapovjedništvo Zbornog područja Split, a njihov zadatak bio je izbiti na područje Masleničkog Ždrila i presjeći prometnice Gračac – Obrovac i Benkovac – Knin. Angažirane su sljedeće snage: 4. gardijska brigada, 112. brigada, 113. brigada, specijalne postrojbe GS HV-a, diverzantske snage HRM-a, eksadrila helikoptera HRZ-a i domobranske bojne Obrovac, Biograd i Benkovac. Zadatak Zbornog područja bio je da veže snage Ličkog korpusa Vojske RSK dok su specijalne snage MUP-a morale osvojiti Mali Alan i pomoći snagama HV-a u blokadi Benkovca. Akcija je započela 22. siječnja i trajala

⁹⁰ Isto, str. 157. – 158., Mario Tomas, Ante Nazor, Prikaz i analiza borbi na bosanskoposavskom bojištu 1992., *Scrinia Slavonica*, vol 13. No. 1, listopad 2013., str. 285.

⁹¹ Marijan Hrvatsko ratište 1990. – 1995., str.158. – 159., Mario Tomas, Ante Nazor, Prikaz i analiza borbi na bosanskoposavskom bojištu 1992., *Scrinia Slavonica*, vol 13. No. 1, listopad 2013., str. 286.

⁹²Marijan, Hrvatsko ratište 1990. – 1995., str. 159.

je do 27. siječnja 1993. godine, oslobođeno je Masleničko područje, šire područje Novigrada i zračne luke Zemunik u iznosu od 92 kilometra kvadratna.⁹³

Nakon izvedene operacije hrvatske su snage prešle obranu iako su bile iscrpljene. Neprijateljske snage su se pregrupirale i pojačale novim snagama i krenule u protunapad stoga je HV morao poslati pojačanja. Na područje Zadra dovedene su bojne 1., 2., 3. gardijske brigade koje su vodile najžešće borbe na području Kašića i Novigrada. Borbe na zadarskom području trajale su do kraja 1993. godine pa su na tom području bile angažirane sve gardijske brigade HV-a. U borbama nakon operacije Gusar izvedeni su prvi uspješni zračni desanti HRZ-a, kada je dovedena taktička grupa 3. bojne 3. gardijske brigade Kobre iz Slavenskog Broda i taktička grupa 1. bojne 2. gardijske brigade Crne mambe. Posebnost akcije Gusar leži u činjenici da su bili angažirani svi rodovi HV-a i sve gardijske brigade koje su se iskazale pripremljenošću i obučenosti. HV je 21. siječnja do 31. ožujka 1993. na zadarskom području imao 127 poginulih vojnika i 527 ranjenih vojnika.⁹⁴

4.5.4. „Medački džep“

Na području Medaka i Gospića, srpske snage su stalnim diverzantskim akcijama ugrožavali hrvatske položaje s ciljem iscrpljivanja hrvatskih snaga. Očekujući slične akcije na tom području GS HV odlučio je poduzeti jednodnevnu akciju na pravcu Divoselo – Lički Čitluk. GS HV angažirao je 9. gardijsku brigadu, specijalne postrojbe MUP-a RH, 111. brigadu i domobranske bojne iz Gospića i Lovinca. Akcija je započela 9. rujna 1993. godine jakom topničkom vatrom po neprijateljskim snagama. Neprijateljske snage Ličkog korpusa bile su iznenađene i potisnute. Neprijatelj je konsolidirao obranu kod Medaka i pokušao bezuspješni protuudar. Dana 17. rujna 1993. godine na oslobođeni teritorij dolaze snage UNPROFOR-a. Budući da kanadski bataljun nije slušao upozorenja hrvatskih snaga i da nije uspostavljena jasna crta razdvajanja izbilo je nekoliko incidenata između postrojbi HV-a i kanadskog bataljuna.⁹⁵

U akciji su poginula četiri pripadnika HV-a, 35 ih ranjeno, dok su snage MUP-a RH imale dva poginula pripadnika i 18 ranjenih pripadnika. Tom akcijom hrvatska snaga je demonstrirala svoju vojnu moć, djelomično je smanjena ugroza na grad Gospić, ali si je

⁹³ Isto, str.161. Vlado Filipović, Međunarodne reakcija na hrvatsku vojnu operaciju Maslenica 1993., Politička misao, Vol 51. , No. 2 kolovoz 2014., str. 92. – 93.

⁹⁴ Marijan, Hrvatsko ratište 1990 – 1995., str. 161.

⁹⁵ Isto, str. 164. – 166. Miroslav Međimorec, Političko i vojno stanje prije i za vrijeme operacije Medački džep, National security and future, vol. 4, No. 1.-4., ožujak 2003., str. 56. – 59.

političkom i promidžbenom smislu Republika Hrvatska nanijela štetu jer je bila optužena od strane međunarodnih krugova da krši potpisano primirje.⁹⁶

4.5.5. Angažman Hrvatske vojske u bošnjačko – hrvatskom sukobu 1993. godine

Prva postrojba koja je bila angažirana u ovom sukobu bila je bojna Zrinski, a u srpnju 1993. godine na mostarsku bojišnicu dolazi jedna bojna 5. gardijske brigade. Dvije dobrovoljačke satnije Vojne policije bile su također angažirane na području Mostara. Najbrojnije su bile postrojbe 5. gardijske brigade jačine jedne bojne i dvije satnije 1. i 2. gardijske brigade. Najmasovnije postrojbe su bile dobrovoljačke domobranske pukovnije iz Slavonije, a od izbjeglih vojnih obveznika i bjegunaca ustrojena je 175. brigada HV-a. Pripadnici HV-a koji su sudjelovali u ovom sukobu u dokumentima se vode kao dobrovoljci i broj hrvatskih snaga nikada nije prelazio jačinu lake pješачke brigade (1 800 ljudi). Angažman postrojbi HV-a u ovom sukobu uglavnom je bio simbolične naravi i može se reći daje imao pozitivan psihološki utjecaj za pripadnike HV-a. Potpisivanjem Washingtonskog sporazuma, 18. ožujka, završen je bošnjačko-hrvatski sukob, a snage HV-a potpuno su se povukle s područja Herceg-Bosne u travnju 1994. godine.⁹⁷

4.5.6. Vojno-redarstvena operacija „Bljesak“

Krajem 1994. godine izrađen je plan za konačno oslobađanje Zapadne Slavonije. Plan je predviđao kratku akciju u trajanju od dva-tri dana uz energičan i brz prodor oklopnih snaga HV-a. Glavni cilj napada bio je napad iz smjera Novske i Nove Gradiške duž autoceste, osloboditi Okučane i izbiti na granicu s BiH s ciljem sprječavanja intervencije bosanskih Srba. Završni dio operacije predviđao je uništenje neprijateljskih okruženih snaga sjeverno od autoceste.⁹⁸

Završne pripreme za operaciju provedene su krajem travnja 1995. godine kada su dovedene postrojbe koje su bile određene za sudjelovanje u operaciji i izvršena mobilizacija pričuvnih postrojbi. U operaciji su sudjelovali dijelovi, 1., 3., 5.gardijske brigade, 1. hrvatski gardijski zdrug, 80. i 81. samostalna gardijska bojna, specijalne snage MUP RH-a, 121. i 125. domobranska pukovnija, 18. topnički raketni divizijun i dijelovi 16. topničko-raketne brigade. Provedba operacija povjerena je Zbornom području Bjelovar.⁹⁹

⁹⁶ Isto, str. 167.

⁹⁷ Isto, str. 168. – 169.

⁹⁸ Rakić, Kratak pregled vojnih djelovanja, str. 239., Marijan, Hrvatsko ratište, str. 171.

⁹⁹ Rakić, Kratak pregled vojnih djelovanja, str. 240., Marijan, Hrvatsko ratište, str. 171.

Operacija je započela 1. svibnja 1995. godine i završila 4. svibnja 1995. godine, operacija je tekla uglavnom po zamišljenim planovima i oslobođeno je cijelo područje zapadne Slavonije. Neprijateljske snage 18. korpusa natjerane su u povlačenje ili su zarobljene, a dok su neprijateljski džepovi uništavani postupno zadnja dva dana operacije. HV je ovom operacijom ne samo oslobodio područje zapadne Slavonije, nego je zarobio 1 200 srpskih vojnika i velike količine naoružanja. U operaciji je prvi put masovno korišteno ratno zrakoplovstvo koje je imalo 71 polijetanje. Nakon završetka operacije hrvatske snage dopustile su srpskim civilima siguran prolazak. U operaciji hrvatske snage imale su 42 poginula pripadnika i 162 ranjena pripadnika.¹⁰⁰

4.6. Zakon o službi u oružanim snagama Republike Hrvatske

Zakon je usvojio Zastupnički dom Sabora Republike Hrvatske, a objavljen je 22. ožujka 1995. godine u Narodnim novinama. Zakon je stupio snagu osmog dana od dana objave u Narodnim novinama.¹⁰¹ Ovim zakonom se određuju temeljne odredbe unutar HV-a. uređuje se sastav i popuna oružanih snaga Republike Hrvatske, služba i činovi u oružanim snagama; dodjela činova, promaknuća i ostala statusna pitanja, prava i obveze djelatnih vojnih osoba i drugih osoba u oružanim snagama.¹⁰²

Temeljnim odredbama ovog zakona od članka 1. do članka 10. uređuje se tko može biti u službi u oružanim snagama. U oružanim snagama mogu biti vojne osobe, vojni službenici i vojni namještenici. Propisuje se koje uvjete moraju ispuniti vojni službenici i namještenici da bi radili u oružanim snagama. Utvrđeno je Dan oružanih Republike Hrvatske 28. svibnja i da je zabranjeno sindikalno i stranačko organiziranje u oružanim snagama.¹⁰³

Od članka 11. do članka 14. uređuje se sastav i popuna oružanih snaga. Oružane snage imaju ratni i mirnodopski sastav, određuje se tko i na koji način pristupa oružanim snagama. Popuna ratnog sastava obavlja se sukladno odredbama Zakona o obrani.¹⁰⁴

Od članka 15. do članka 24. utvrđuju se uvjeti za prijam u djelatnu vojnu službu. Utvrđuju se uvjeti za prijam u vojnu službu: djelatnih dočasnika, nižih i viših časnika, gardista

¹⁰⁰Rakić, Kratak pregled vojnih djelovanja, str. 241.-244., Marijan, Hrvatsko ratište, str. 172.

¹⁰¹ Branko Mihaljević, Nastanak i razvoj oružanih snaga Republike Hrvatske, Zakon o službi u oružanim snagama Republike Hrvatske, Narodne novine, Zagreb, 1995., 60. str.

¹⁰² Isto, str. 5.

¹⁰³ Isto, str. 5. – 8.

¹⁰⁴ Isto, str. 8. – 9.

i prijam ugovorom kojim osoba može biti primljena u oružane snage na određene dužnosti i određeno vrijeme.¹⁰⁵

Od članka 25. do članka 43. utvrđuju se obveze i prava vojnih osoba, prava na zdravstvenu zaštitu i socijalnu skrb vojnih osoba i njihovih članova obitelji. Utvrđuju se naknada pogrebnih troškova ako pripadnik oružanih snaga umre ili pogine tijekom službe u oružanim snagama.¹⁰⁶

Od članka 44. do članka 56. utvrđuje se stegovna odgovornost i odgovornost za štetu koju naprave pripadnici oružanih snaga. Članak 57. i članak 58. zakona određuju radno vrijeme, odmore i dopuste pripadnika oružanih snaga.¹⁰⁷

Od članka 59. do članka 86. utvrđuje se kada pripadnik oružanih snaga može biti raspoređen na neku dužnost unutar oružanih snaga, upućen na premještaj, upućen na školovanje, liječenje i bolovanje, kada djelatna osoba može biti stavljena na raspolaganje oružanim snagama i udaljen od dužnosti.¹⁰⁸

Od članka 87. do članka 92. utvrđuju se pravila po kojima se pripadnici oružanih snaga ocjenjuju te primaju odličja, pohvale i nagrade. Od članka 94. do članka 104. utvrđuju se kada pripadniku oružanih snaga prestaje djelatna vojna služba.¹⁰⁹

Člankom 105. utvrđuju se činovi u oružanim snagama. Ročnici, gardisti i kadeti imaju činove pozornika i razvodnika. Dočasnički činovi su: desetnik, vodnik, narednik, stožerni narednik, stožerni namjesnik. Niži časnički činovi u rodovima i strukama su: zastavnik, poručnik, natporučnik i satnik, a u pomorstvu su: zastavnik, poručnik korvete, poručnik fregate, poručnik bojnog broda. Viši časnički činovi su: bojnik, pukovnik, brigadir, stožerni brigadir; a u pomorstvu su: kapetan korvete, kapetan fregate, kapetan bojnog broda i komodor. Generalski činovi su: general bojnik, general pukovnik, general zbora, stožerni general; a admiralski činovi su: kontraadmiral, viceadmiral, admiral, stožerni admiral. Vrhovni zapovjednik oružanih snaga republike Hrvatske ima zvanje Vrhovnik. Članak 106. utvrđuje tko ima pravo na počasne činove.¹¹⁰

¹⁰⁵ Isto, str. 9. – 12.

¹⁰⁶ Isto, str.13. – 19,

¹⁰⁷ Isto, str.19. – 23.

¹⁰⁸ Isto, str. 19. – 32.

¹⁰⁹ Isto, str. 32. – 38.

¹¹⁰ Isto, str. 38. – 39.

Od članka 107. do članka 135. Utvrđuje se koja su prava za ostvarivanja promaknuća u oružanim snagama, tko ima ovlasti za promaknuća. Članka 136. i članak 137. utvrđuju kada se pripadniku oružanih snaga oduzima čin.¹¹¹

Od članka 138. do članka 154. Određuje se prava plaća, druga novčana primanja i troškove koje ostvaruju pripadnici oružanih snaga. Od članka 155 do članka 158. Utvrđuju se obveze obavljanja službe u oružanim snagama nakon završetka školovanja.¹¹²

Od članka 159. do članaka 176. Utvrđuju se ovlasti za odlučivanje o odnosima u službi i za donošenje drugih akata u oružanim snagama, prava vojnih službenika i namještenika te prijelazne i završne odredbe.¹¹³

5. RAZVOJ HRVATSKE VOJSKE I VOJNE OPERACIJE U ZAVRŠNOJ FAZI RATA

Vojna strategija neprijatelja

Agresor, unatoč brojnim uspjesima Hrvatske vojske, i dalje svoju strategiju temelji na doktrini masovne odmazde. Glavni problem neprijatelja bio je kako obraniti dugu bojišnicu kada im je u vojska uzdrmana morala i kada im nedostaje ljudskih potencijala. Agresor odlučuje sklopiti sporazum o uzajamnoj pomoći i izravnu sudjelovanju svih oružanih snaga *srpskih zemalja* u slučaju napada Hrvatske vojske. Agresor provodi reorganizaciju svojih snaga i oblikuje operativno-manevarsku skupinu *Slunj* u spremnosti za bojnu upotrebu prema ugroženim područjima.¹¹⁴

5.1. Značajke provedbe završnih operacija i razvoja Hrvatske vojske

Hrvatska vojska na temelju stečenih iskustava iz prethodnih operacija planira provedbu završne operacije koju temelji na načelima zračno-kopnene bitke, poštujući određene specifičnosti hrvatskog teritorija. Okolnosti zahtijevaju brzu operaciju i primjenu načela iznenađenja. Da bi se postigao odgovarajući zamah operaciju trupe u kratkom vremenu moraju duboko prodrijeti u neprijateljski teritorij. Poseban cilj operacije je neutralizacija protivničkih zapovjednih mjesta i položaje dalekometnog oružja. Trebalo je onemogućiti provedbu agresorske doktrine masovne odmazde. Mogućnost strateškog iznenađenja bio je onemogućen

¹¹¹Isto, str. 40. – 49.

¹¹² Isto, str. 50 – 54.

¹¹³ Isto, str. 54. – 57.

¹¹⁴ Barić, Hrvatska vojska u eri globalizacijske politike, str. 152.

zbog opće mobilizacije koju je provela Hrvatska vojska. Zato je iznenađenje trebalo ostvariti s vremenom početka napada, izborom načine njegova napada i odabirom glavnih pravaca napada.¹¹⁵

Zbog provedbe završne operacije odlučeno je da se ustroji na najvišoj razini zapovjedništvo ratišta, na razini bojišta ustroje zapovjedništva bojišta. Različitost bojišta zahtijevalo je opremanje i osposobljavanje gardijskih brigada i posebnih postrojbi na svakom zemljištu. Domobranske pukovnije i brigade Hrvatske vojske trebalo je angažirati na njihovom zbornom području te ih u tom smislu opremiti i osposobljavati. U operaciji *Oluja* Knin je definiran kao glavno središte napada, a izabran je manevar napada duž cijele bojišnice kako bi se iskoristila nedostatnost ljudskog potencijala kod agresora. Istodobno djelovanjem snaga u Bosni i Hercegovini trebalo je onemogućiti djelovanje saveznika agresora prema Kninu. Radi izbjegavanja većih gubitaka i stradanja civila ostavljena su dva koridora za izvlačenje civila: koridori *Drvar* i *Dvor*.¹¹⁶

Opća obilježja razvoja Hrvatske vojske i provedbe završnih operacija su:

- Nositelji su operacije snage taktičke i operativne razine uz potporu ukupnog državnog potencijala
- Nositelji udara su gardijske brigade uz zračnu i mornaričku potporu
- Nositelji masovnog udara su domobranstvo i brigade Hrvatske vojske
- Posebna djelovanja izvode postrojbe Hrvatske vojske i Ministarstva unutarnjih poslova
- Sustav zapovijedanja i nadzora rješavan je oblikovanjem zapovjedništva ratišta i svakog bojišta posebno¹¹⁷

5.2. Vojno-redarstvena operacija „Oluja“

5.2.1. „Zima '94.“

GS HV-a donio je zapovijed po kojoj je Zborno područje Split planiralo napadnu operaciju „Zima '94“ na planini Dinari. Krajem 1994. godine jača srpski pritisak na bihaćku enklavu pa su snage Armije BiH i HVO-a poduzele akciju Cincar kojom je oslobođen Kupres 3. studenog 1994. godine. Budući da je rastao pritisak snaga pobunjenih Srba na Kupres i mjesta u okolici, HV i HVO pokreću operaciju Zima '94. s ciljem da odbaci neprijateljske snage na Dinari i osigurati cestu koja vodi iz Livna prema Sinju, osigurati istočnu stranu Livanjskog

¹¹⁵ Isto, str. 152. – 153.

¹¹⁶ Isto, str. 153. – 154.

¹¹⁷ Isto, str. 154.

polja i proširiti oslobođeni prostor na Livanjskom polju. Operacija je trajala od 24. studenog do 24. prosinca, HV je ovladao visovima oko Livanjskog polja i oslobođeno je područje 200 kilometara kvadratnih. U vrlo teškim zimskim uvjetima u borbama sudjelovale su postrojbe 4., 5. i 7. gardijske brigade, 1. hrvatski gardijski zdruk, 1., 2., 3. gardijska brigada HVO-a, specijalna policija HR HB (Hrvatske republike Herceg-Bosne), 114. brigada i 80. domobranska pukovnija. U operaciji su na raspolaganju bile helikopterske snage HRZ u bazi u Divuljama. U operaciji Zima 94. poginula su 29 pripadnika HV-a, a 58 ih je bilo ranjeno.¹¹⁸

5.2.2. „Skok-1“

Ovo je bila jednodnevna akcija HV-a 7. travnja 1995. godine u kojoj su sudjelovale postrojbe 7. gardijske brigade i 126. domobranske pukovnije. Akcijom je oslobođeno područje od 75 kilometara kvadratnih na Dinari, bojišnica je pomaknuta bočno zapadno i još više je osigurano Livanjsko polje. HV nakon ove operacije je zauzeo puno povoljnije položaje na Dinari za svoje topništvo. Prilikom izvršavanja borbenih zadaća poginula su dva pripadnika HV-a.¹¹⁹

5.2.3. „Skok-2“

Operacija Skok-2 izvedena je na Dinari i Livanjskom polju u trajanju od 4. lipnja do 11. lipnja 1995. godine. Operaciju je osmislila i provela 4. gardijska brigada uz pomoć 126. domobranske pukovnije. Bojna djelovanja usklađivali su bojnim djelovanjima hrvatskih snaga na istočnoj strani Livanjskog polja. U operaciji su sudjelovale također i postrojbe 1. hrvatskog gardijskog zdruka, 1. Gardijske brigade HV-a, Specijalne snage MUP-a HR HB. Cilj operacije bio je razbiti neprijateljske snage prema Bosanskom Grahovu i staviti pod kontrolu dalekometnog topništva Glamoč i Bosansko Grahovo.¹²⁰

5.2.4. „Ljeto-95.“

Nakon pada i pokolja civila u Srebrenici postojala je opasnost da se isti scenarij dogodi i u opkoljenom Bihaću koji je bio pod napadima vojske RSK i vojske RS. Stoga hrvatska vlada i vlada BiH potpisuju Splitski sporazum 22. srpnja 1995. godine kojim je legalizirana prisutnost hrvatskih snaga na području BiH i usklađena su borbena djelovanja. Cilj operacije bio je osloboditi Glamoč i Bosansko Grahovo, zaustaviti srpski napad na Bihać, prekinuti cestu između Knina i Drvara, utvrditi bojišnicu prema bosanskim Srbima od Kupreških vrata do Bosanskog Grahova i osigurati povoljnije uvjete za oslobađanje Knina. Operacija je trajala od

¹¹⁸ Rakić, Kratak pregled vojnih djelovanja u domovinskom ratu, str. 226. – 230.

¹¹⁹ Isto, str. 236- 238.

¹²⁰ Isto, str. 245. – 250.

25. srpnja do 30. srpnja 1995. godine i oslobođeno je područje od 1 600 četvornih kilometara. U operaciji su sudjelovale snage 1., 4., 7. i 9. gardijske brigade HV-a, 81. gardijska bojna, 114. i 141. brigada HV-a i postrojbe HVO-a.¹²¹

5.2.5. „Oluja“

5.2.5.1. Završne pripreme

Dana 30. srpnja GS HV-a prekida godišnje odmore svim svojim pripadnicima i izdaje zapovijed za hitan povrat na svoja radna mjesta. Dana 30. lipnja 1995. godine izrađene su direktive kojima su regulirane operativna podređivanja zapovjedništvima zbornih područja, a 2. kolovoza odlučeno je da će u akciji sudjelovati i Zborno područje Bjelovar. Ustrojen je Stožerni operativni centar s ciljem prikupljanja, obrade i analize podataka, vođenja postrojbi i zapovjedništva na operativnoj strateškoj razini. Zapovjedništva Južnog bojišta i istočnoslavenskog bojišta dobila su zapovijed za pripremanje obrambenih zadaća. Na južnom bojištu bile su angažirane snage HRM. U Ogulinu i Đakovu formirano su Izmještena zapovjedna mjesta GS HV-a s ciljem izvršavanja posebnih zadaća i zapovijedi. Zabranjen je bio pristup novinara u područje odgovornosti HV-a, osim ako nemaju posebno dopuštenje i zabranjeno je bilo davanje bilo kakvih izjava pripadnika HV-a medijima. U 21,15 sati snage ZP Bjelovar, Zagreb, Karlovac, Gospić, Split i specijalne policije dobile su zapovijed da budu spremni za napadna djelovanja. Dana 4. kolovoza postrojbe ZP Osijek, Južnog bojišta i HRM dobile su zapovijed da budu spremni za obrambena djelovanja. Snage HRZ za napadna djelovanja bila su spremna u 5 sati 4. kolovoza.¹²²

5.2.5.2. Provedba operacije po zbornim područjima

Zborno područje Split je operaciju Oluju provelo pod kodnim nazivom Kozjak-95. Glavni zadatak ZP Split bio je da oslobodi područje sjeverne Dalmacije, presječe glavne cestovne pravce, okruži i oslobodi Knin. Glavne snage ovog područja bile su postrojbe 4. i 7. gardijske brigade HV, 81. gardijska bojna HV-a, 1. hrvatski gardijski zdruk, 2. gardijska brigada HVO-a i 3. gardijska brigada HVO-a. Napad su osiguravale snage Zbornog područja HVO-a Tomislavgrad. ZP Split ustrojio je operativne grupe Sjever, Sinj i Šibenik koje su sa svojim snagama trebale napasti neprijatelja na sporednim pravcima napada. Zapovjednik ZP Split bio je general-pukovnik Ante Gotovina. Budući da se postrojbe s ovog područja imale

¹²¹ Isto, str. 251. – 255.

¹²² Marijan, Oluja, str. 62., 63.

najviše borbenog iskustva one su uspješno izvršile zadane zadatke. ZP Split imalo je pet poginulih i 21 ranjenog pripadnika.¹²³

Specijalne postrojbe MUP- RH koje su se nalazile na Velebitu od 1992. godine imale su zadatak da oslobode sjeverno podnožje Velebita, presjeku prometnicu Gračac – Obrovac, ovladati dominantnim točkama iznad Obrovca i spojiti se sa snagama HV-a prema granici s BiH a području Gornjeg i Donjeg Lapca. Specijalna policija djelovala je u jačini od 3 100 pripadnika i glavni zapovjednik im je bio general-pukovnik Mladen Markač. Postrojbe Specijalne policije uspješno obavili zadane zadatke, djelovali u u jačini lako jurišne brigade i prešli su oko 150 kilometara. Imali su 6 poginulih pripadnika i oko 60 ranjenih pripadnika.¹²⁴

Zborno područje Gospić dobilo je zadatak da uz pomoć HRZ razbije i presječe snage Ličkog korpusa u širem području Plitvičkih jezera te da se na crti Korenička Kapela – Tržačka Raštela spoji sa snagama 5. korpusa armije BiH. Bile su angažirane sve snage ZP Gospić pojačane pristožernim postrojbama GS HV-a od kojih je najvažnija bila 1. gardijska brigada HV-a. U operaciji Oluja oslobođena je cijelo područje ZP Gospić i hrvatske snage izbile su na granicu s BiH i deblokirali bihaćku enklavu. Snage ZP Gospića ime su 68 poginulih i 298 ranjenih pripadnika, poginulo je čak sedam časnika među kojima zapovjednik 118. domobranske pukovnije i zapovjednik bojne 111. brigade. Zapovjednik ZP Gospić bio je stožerni brigadir Mirko Norac.¹²⁵

Zborno područje Karlovac u svom pojasu nadležnosti trebao djelovati na području Karlovca, Ogulina i Korduna. Snage ZP Karlovac trebale su neutralizirati topničko-raketne sustave neprijateljske vojske, napraviti brzi prodor kroz obrambene crte Kordunaškog korpusa. Jedan od zadataka bio im je uskladiti djelovanje s ZP Gospić i štiti lijevi bok 1. gardijskoj brigadi HV-a. ZP Karlovac je mobiliziralo sve postrojbe na svom području i bilo je pojačano postrojbama iz ZP Bjelovar i ZP Zagreb. Problem je predstavljalo što sve postrojbe bile pričuvnog sastava i nije bilo nijedne profesionalne brigade HV-a na ovom području. ZP Karlovac na pravcu svog djelovanja pred sobom je imao cijeli neprijateljski korpus i glavninu snaga Korpusa specijalnih snaga. Neprijateljski otpor bio je jak i pokušavali su izvesti protunapade. ZP Karlovac je imao 33 poginula i 262 ranjena pripadnika. Zapovjednik ZP Karlovac bio general-bojnik Miljenko Crnjac.¹²⁶

¹²³ Isto, str. 67. – 69.

¹²⁴ Isto, str. 76. – 78.

¹²⁵ Isto, str. 81., 82.

¹²⁶ Isto, str. 90. – 92.

Zborno područje Zagreb u prvoj je etapi napada trebalo odsjeći Petrinju i natjerati neprijateljske snage na bezuvjetnu predaju, a u drugoj fazi snage ZP Zagreb trebale su preko Gline izbiti na granicu s BiH i spojiti se sa snagama 5. korpusa Armije BiH. ZP Zagreb, zbog svoje veličine, poslao je određeni broj brigada kao pomoć ostalim zbornim područjima, ali to nije umanjivalo njihovu snagu. Glavni napad je predvodila 2. gardijska brigada HV-a. Ipak zbog jakog otpora neprijatelja ZP je akciju izvelo ispod očekivanja, dijelovi 2. gardijske brigade zapeli su već prvi dan operacije što je nepovoljno odredilo daljnji tijek operacije. Kriza je bila toliki velika da je predsjednik Republike Franjo Tuđman smijenio dotadašnjeg zapovjednika ZP Zagreb generala-bojnika Ivana Basarca. Na njegovo mjesto došao je general Petar Stipetić. Ove probleme je iskoristila neprijateljska vojska koje je uspjela izvući veći dio svog naoružanja. Ipak ZP Zagreb je uspjelo provesti operaciju do kraja uz 80 poginulih i 380 ranjenih pripadnika.¹²⁷

Zborno područje Bjelovar do 2. kolovoza bilo je zaduženo za izvršenje obrambenih zadaća, da bi tada dobili zapovijed o angažmanu oslobađanju Banovine. Snage ZP Bjelovar bile su pojačane postrojbama iz ZP Osijek i ZP Zagreb i njihov zadatak bio je prijeći rijeku Savu, osloboditi Dubicu, izbiti na prometnicu Dubica-Sunja i spojiti se sa snagama ZP Zagreb. Budući da je ZP Bjelovar dosta kasno uvedeno u operaciju Oluja njihov uspjeh bio je iznenađujući. Upravo su njihove snage odigrale glavnu ulogu na području Banovine, a u operaciji su imali 8 poginulih i 42 ranjena pripadnika. Zapovjednik ZP Bjelovar bio je general-bojnik Luka Džanko.¹²⁸

Zborno područje Osijek dobilo je zadatak da provede obrambene operaciju „Fenix“, onemogućiti prodor srpskih snaga i stvori preduvjete za prelazak u protuofenzivu. Gotovo su sve postrojbe ZP Osijek bile angažirane u dva pojasa obrane, a čak su im dodane postrojbe ZP Bjelovar i pristožerne postrojbe GS HV-a. Tijekom operacije došle do izmjene vatre s neprijateljem, no nije bilo pokušaja da se nešto značajnije napravi.¹²⁹

Snage Južnog bojišta provele su akciju na prvoj crti obrane prema snagama Hercegovačkog korpusa i snagama Vojske Jugoslavije. Obrambene akcija zvala se „Maestral“ i na bojištu nije dolazilo do pokreta neprijateljski snaga.¹³⁰

¹²⁷ Isto, str. 100 – 102.

¹²⁸ Isto, str. 115.

¹²⁹ Isto, str. 124.

¹³⁰ Isto, str. 125.

Operacija „Oluja“ bila je klasična operacija kopnene vojske uz potporu HRZ. U rodovskom pogledu bila je to operacija pješačkih postrojbi podržanih topništvom. Nakon što su se probile prve crte obrane uslijedio je prodor oklopno-mehaniziranih jedinica. Najveći teret operacije podnijele su snage MUP-a i profesionalne brigade HV-a koje su na najzahtjevnijim pravcima probile crtu obranu. Operacijom „Oluja“ oslobođeno je područje od 10 400 četvornih kilometara, poginula su 196 pripadnika, a oko 1 100 ih je bilo ranjeno. Operacija je započela 4. kolovoza, a završila je 8. kolovoza 1995. godine ¹³¹

5.2.6. Operacije HV-a i HVO-a „Maestral“ i „Južni potez“

U suradnji sa snagama HVO-a i ABiH provedene su dvije oslobodilačke akcije na području BiH koje su za posljedicu imale prekid rata u BiH. Akcije su planirane u zapovjedništvu ZP Slit. Operacijom „Mestral“ (8. – 15. rujna 1995.) oslobođeno je područje širine 100 kilometara i dubine 25 kilometara. Hrvatske snage zauzele su važne prijevoje na tom području, gradove Šipovo, Drvar i Jajce. Operacijom „Južni potez“ (8. – 12. listopada 1995.) oslobođeno je područje veličine 800 četvornih kilometara, zauzet je Mrkonjić grad, crta obrane je formirana na planini Manjači. Nakon završetka akcije hrvatske snage nalaze se 23 kilometra od Banja Luke i bile su u stanju dalekometnim topništvom kontrolirati Banja Luku. Također je cijeli elektroenergetski sustav na Vrbasu bio u rukama HV-a. ¹³²

¹³¹ Isto, str. 136., 137.

¹³² Rakić, kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu 1991. – 1995., str. 285. – 295.

6. ZAKLJUČAK

U vrlo kratkom vremenskom razdoblju, od 1990. godine do 1995. godine, Republika Hrvatska stvorila je respektabilnu vojnu silu koja je skoro oslobodila cijeli teritorij Republike Hrvatske osim okupiranih područja istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema. Kada se uzme u obzir da je skoro cijelo naoružanje na početku rata bilo pod kontrolom JNA i da je uspješno oduzet samo jedan dio naoružanja, može se reći da je Hrvatska vojska uspješno izvršila većinu borbenih zadataka na početku rata. Ratne 1991. godine upravo su slabo naoružane postrojbe, koje su sastojale uglavnom od dobrovoljaca bez velikog ratnog iskustva, podnijele najveći teret rata. Svakako najbolji primjer je Bitka za Vukovar.

Nacionalno jedinstveno omogućilo je da Hrvatska vojska brzo napreduje, da se naoruža potrebnim i modernim naoružanjem i oslobodi cijeli teritorij Republike Hrvatske, osim područja istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema koje pod ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske vraćeno mirnom reintegracijom hrvatskog Podunavlja. Budući da je rad fokusiran na Hrvatsku vojsku i ratna zbivanja, važno je napomenuti da je cijelo vrijeme rata postojao međunarodni pritisak da Hrvatska ne oslobodi svoj teritorij i ne provode oslobodilačke akcije. Pritisci uopće nisu utjecali na Hrvatsku vojsku jer, kada je dostigla tu razinu da je sposobna osloboditi okupirana područja države, vojska je to i učinila.

7. POPIS LITERATURE

1. Aralica, Tomislav, Čopec, Robert, Jeras, Marko, Kinjerovac, Zdenko, Haraminčić, Tomislav, „Sto godina ratnog zrakoplovstva u Hrvatskoj“, Despot Infinitus, Zagreb, 2012.
2. Barić, Rodoljub, „Hrvatska vojska u eri globalizacijske politike“, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2012.
3. Brajković, Zvonko..., „9. gardijska brigada Hrvatske vojske Vukovi“, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer oružanih snaga RH, Zagreb 2011.
4. Filipović, Vlado, „Međunarodne reakcija na hrvatsku vojnu operaciju Maslenica 1993.“, Politička misao, Vol 51. , No. 2, str. 88. – 108. kolovoz 2014.
5. Krište, Milo..., „2. gardijska brigada Hrvatske vojske Gromovi“, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer oružanih snaga RH, Zagreb 2011.
6. Rakić, Rajko, „Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu 1991. – 1995.“, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Oružane snage RH: Hrvatsko vojno učilište „Petar Zrinski“, Zagreb 2009.
7. Jelić, Ivo..., „4. gardijska brigada Hrvatske vojske Pauci“, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer oružanih snaga RH, Zagreb 2011.
8. Lucić, Josip..., „1. gardijska brigada Hrvatske vojske Tigrovi“, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer oružanih snaga RH, Zagreb 2012.
9. Lucić, Josip..., „3. gardijska brigade Hrvatske vojske Kune“, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer oružanih snaga RH, Zagreb 2011.
10. Lucić, Josip..., „5. gardijska brigada Hrvatske vojske Sokolovi“, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer oružanih snaga RH, Zagreb 2012.
11. Lucić, Josip, „1. hrvatski gardijski zdruk“, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer oružanih snaga RH, Zagreb 2011.

12. Lucić, Josip..., „Jedinica za posebne zadatke MUP-a RH Rakitje“, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer oružanih snaga RH, Zagreb 2012.
13. Marijan, Davor, „Hrvatsko ratište 1990. – 1995.“ u „Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat“ Hrvatski institut za povijest, Školska knjiga, Zagreb 2006.
14. Marijan, Davor, „JNA u ratu protiv Republike Hrvatske“, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske : Glavni stožer Oružanih snaga Republike Hrvatske: Hrvatsko vojno učilište Petar Zrinski, Zagreb, 2008.
15. Marijan, Davor, „Oluja“, Hrvatski memorijalni – dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2009.
16. Marijan, Davor, „Slom Titove armije: Jugoslavenska narodna armija i raspad Jugoslavije: 1987. – 1992.“, Golden marketing – Tehnička knjiga: Hrvatski institut za povijest, Zagreb 2008.
17. Marijan, Davor, „Smrt oklopne brigade: prilozi za istraživanje rata za Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu 1990. – 1992.“, Naklada Zoro, Zagreb 2002.
18. Martinić Jerčić, Natko: „Operacija Papuk-91 (oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine)“, str. 45. – 69. Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, sv. 8(2014),
19. Međimorec, „Miroslav, Političko i vojno stanje prije i za vrijeme operacije Medački džep“, str. 47. – 60. National security and future, vol. 4, No. 1.-4., ožujak 2003.
20. Mihaljević, Branko, „Nastanak i razvoj oružanih snaga Republike Hrvatske“, Zakon o službi u oružanim snagama Republike Hrvatske, Narodne novine, Zagreb, 1995.
21. Nazor, Ante, „Hrvatska policija u Domovinskom ratu, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske“, Zagreb 2011.
22. Nazor, Ante, Ivan Brigović, „Zapovjedni vrh JNA: siječanj 1990. – svibanj 1992.“, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske: Memorijalni dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb 2010.
23. Ogorec, Marko, „Vojna sila bivše Jugoslavije“, Otokar Keršovani, Rijeka, 2001.
24. Runtić, Davor, „Prvi Hrvatski redarstvenik“, Udruga Prvi hrvatski redarstvenik, Zagreb 2003.
25. Špegelj, Martin, „Sjećanja vojnika“, Znanje, Zagreb 2010.
26. Tomas, Mario, Nazor, Ante, „Prikaz i analiza borbi na bosansko-savskom bojištu 1992.“, tr. 277. – 315. Scrinia Slavonica, vol 13. No. 1, listopad 2013.

27. Tus, Anton, „Rat u Sloveniji i Hrvatskoj do Sarajevskog primirja“ u Dušan Bilandžić , „Rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini: 1991 – 1995.“. Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 1999.
28. Šincek, Stanko..., „7. gardijska brigada Hrvatske vojske Pume“, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer oružanih snaga RH, Zagreb 2011.